

**YKSINKERTAISTUUKO
OPISKELIJAKÄÄNNÖSTEN KIELI?
KÄÄNNÖSSUOMEN JA ALKUPERÄISSUOMEN
VERTAILUA KORPUSTUTKIMUSMENETELMIN**

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (Venäjä)
Mari Holopainen
Pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2006

Tampereen yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Käännöstiede (Venäjä)

Holopainen, Mari

Yksinkertaistuuiko opiskelijakäännösten kieli? Käännössuomen ja alkuperäissuomen vertailua korpustutkimusmenetelmin

Pro gradu -tutkielma, 71 s., 1 liite (2 s.), venäjänkielinen lyhennelmä 10 s.

Maaliskuu 2006

Tutkielma tarkastelee opiskelijakäännösten kieltä vertaamalla sitä sekä lähdeettä kohdekieleen. Tavoitteena on tutkia, tukevatko analyysin tulokset kääntämisen universaaliodotuksia epätyypillisistä frekvensseistä sekä yksinkertaistumisesta.

- 1) Käännössuomen ja alkuperäissuomen vertailu tarkastelee kielellisiä tekijöitä, jotka erottavat käännökset alun perin suomeksi tuotetusta materiaalista.
- 2) Lähdetekstin ja käännöksen vertailun avulla tarkastellaan minkälaisiin käännösstrategioihin kääntäjäopiskelijat turvautuvat ja minkälaisia muutoksia lähdekieli ja käännösprosessi aiheuttavat käännöksiin lähdetekstiin verrattuna.

Tutkimus on luonteeltaan kuvailevaa ja se pyrkii tarkastelemaan opiskelijoiden tuottaman käännössuomen piirteitä ilman normatiivista näkökulmaa.

Tutkimusaineisto koostuu Tampereen yliopiston käännöstieteen venäjän opiskelijoiden kääntämistä lehtiartikkeleista sekä niiden lähdeteksteistä. Sekä lähdetekstit että käännökset on julkaistu kaksikielisessä Viipurin Sanomat -nimisessä sanomalehdessä. Alkuperäissuomea edustaa Hämeen Sanomien vuosikerta 2000.

Yksinkertaistumista tarkastellaan määrällisten mittarien (type-token-ratio, leksikaalinen tiheys, hapax legomena, yleisten sanojen osuus kaikista sanoista) avulla. Käännössuomen ja alkuperäissuomen välisiä mahdollisia taajuuseroja pyritään selvittämään määrällisen analyysin avulla.

Määrällisten mittarien avulla suoritettu analyysi tuotti ristiriitaisia tuloksia ja siten määrällisen analyysin todettiin olevan riittämätön yksinkertaistumisen tutkimiseen. Tulokset ovat riippuvaisia tekstiaineistojen koosta ja siten erisuurten vertailuaineistojen pohjalta saadut tulokset eivät olleet keskenään verrattavissa. Tutkimus tuki oletusta epätyypillisistä frekvensseistä. Frekvenssieroja aiheuttivat lähdekielen rakenne ja sanasto sekä käännösprosessi. Verbien yksityiskohtaisempi tarkastelu osoitti, että opiskelijakääntäjät suosivat tavanomaisia sekä laajamerkityksisiä verbejä (kuten *kertoa*, *saada*, *tulla*). Sen vuoksi käännösten kieli on suppeampaa ja yksinkertaisempaa kuin alkuperäis-suomi. Tämä vaikutti lisäksi sanaston taajuuksien eroihin. Strategioiden tarkastelu paljasti, että käännöskieli on yksinkertaisempaa myös lähdekieleen verrattuna. Yksinkertaistumista tapahtui lähinnä poisjättöjen ja eksplikoinnin kautta.

Asiasanat: *epätyypilliset frekvenssit, käännösstrategiat, korpustutkimus, kääntämisen universaalit, yksinkertaistuminen*

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
1.1. Aiempia tutkimuksia käännössuomesta.....	3
1.2. Tutkimusaihe.....	4
1.3. Työn rakenne.....	5
2. KÄÄNNÖSKIELEN TUTKIMUS	6
2.1. Kohti kohdetekstipainotteista deskriptiivistä käännöstutkimusta	7
2.1.1. Polysysteemiteoria.....	8
2.1.2. Käännöskieli omana kielivarianttina	10
2.2. Käännösteorioiden historiaa.....	11
2.3. Kääntämiseen ja käännöksiin vaikuttavia tekijöitä	12
2.3.1. Normit, konventiot, lainalaisuudet ja uusutus.....	12
2.3.2. Käännösstrategiat	13
3. KORPUSTUTKIMUS JA KÄÄNTÄMISEN UNIVERSAALIT.....	17
3.1. Verrannollinen ja rinnakkaiskorpus	17
3.2. Korpusten kokoamiskriteerit.....	19
3.3. Korpustutkimuskohteita.....	21
3.4. Käännösuniversaalihypoteesit.....	23
3.4.1. Mona Baker suunnannäyttäjänä	23
3.4.2. Yksinkertaistuminen ja eksplisiittistuminen	24
3.4.3. Normaalistuminen ja tasoittuminen.....	25
3.4.4. Epätyypilliset frekvenssit.....	26
3.4.5. Epätyypilliset leksikaaliset kombinaatiot ja kohdekielispesifisten uniikkiainesten aliedustuminen	27
3.4.6. Interferenssi eli lähdekielen vaikutus	27
3.4.7. Käännösuniversaalien kritiikkiä.....	28

4. KÄÄNNÖKSIEN JA ALKUPERÄISTEKSTIEN VERTAILU.....	30
4.1. Käännöskielen suhde lähdetekstiin ja kohdekieleen.....	30
4.2. Käännössuomen tutkimuksia.....	31
5. OPISKELIJAKÄÄNNÖSTEN KIELI.....	35
5.1. Tutkimusasetelma.....	35
5.2. Tutkimuksen kohteet ja hypoteesit.....	36
5.3. Materiaali.....	37
5.4. Viipurin Sanomien opiskelijakäännösten kieli.....	39
5.4.1. Kvantitatiivinen tarkastelu.....	39
5.4.2. Kvalitatiivinen tarkastelu – usein esiintyvät sanat.....	41
5.4.2.1. Sata yleisintä lemmaa.....	41
5.4.2.2. Substantiivit.....	42
5.4.2.3. Pronominit.....	45
5.4.2.4. Verbit (tulla, sanoa/kertoa ja saada).....	48
5.4.2.5. Adjektiivit.....	58
5.4.2.6. Yhteenvedo tuloksista.....	60
5.4.3. Käännösstrategiat.....	61
6. LOPUKSI.....	66
LÄHTEET.....	68
LIITE 1. Sata erilaista lemmaa, sivut 1–2	
АВТОРЕФЕРАТ, sivut 1–10	

1. JOHDANTO

Tekstejä on käännetty läpi historian kaikkialla, ja käännökset ovat edelleenkin suuri osa elämäämme. Suomennoksilla on ollut merkittävä rooli suomen kirjakielen kehityksessä. Käännösteksteihin törmätään kuitenkin edelleen jokapäiväisessä elämässä niitä sen enempää ajattelematta. Käännöksiin kiinnitetään huomiota viimeistään siinä vaiheessa, kun niissä tuntuu olevan jotain vikana. Käännökset tarjoavat mielenkiintoisen tutkimusaiheen juuri siitä syystä, että niitä on aina ollut ja niillä on edelleenkin suuri rooli kaikissa kulttuureissa.

Käännöstekstien on automaattisesti oletettu sisältävän huonoa kieltä ja sen vuoksi niitä ei ole kelpuutettu mukaan suomen kielen eikä muunkaan kielen tutkimuksiin: niiden on pelätty vääristävän kuvaa tutkittavasta kielestä. Käännöstutkimus, ja etenkin korpustutkimus, on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Myös suomen kielen tutkijat ovat innostuneet käännössuomen tutkimuksesta.

1.1. Aiempia tutkimuksia käännössuomesta

Suomennosten kieltä on tutkittu tietysti aikaisemminkin, mutta sähköiseen korpustutkimukseen perustuva deskriptiivinen eli kuvaileva tutkimus on yleistynyt vasta 1990-luvulla. Esimerkiksi Inkeri Vehmas-Lehto (1989) vertasi manuaalisesti venäjältä suomennettuja sanomalehtitekstejä alun perin suomeksi tuotettuihin artikkeleihin. Vehmas-Lehdon tutkimusote oli kuitenkin preskriptiivistä, normatiivista, ja hän tulkitsi käännöskielen poikkeamat ”normaali suomesta” epätoivottaviksi. Tuoreimpia suomennosten kieltä tarkastelevia ei-normatiivisia ja arvottomattomia tutkimuksia ovat muun muassa

Jarmo Jantusen (2004) ja Sari Eskolan (2002) väitöskirja-tutkimukset. Jantunen tarkasteli kollokaatioita suomennoksissa ja alkuperäissuomalaisissa teksteissä sekä tutki, onko kollokaattien valikoima suppeampaa käännöksissä kuin alkuperäisteksteissä. Eskola puolestaan tarkasteli syntetisoivia rakenteita ja niiden mahdollista yliedustumista käännöksissä. Lisäksi Eeva Rissanen on pro gradu -tutkielmassaan testannut eräiden Eskolan hypoteesien paikkansapitävyyttä (2005). Syvemmin käännössuomen tutkimuksiin paneudutaan luvussa 3.2.

1.2. Tutkimusaihe

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella opiskelijoiden tuottaman käännössuomen piirteitä. Tutkimus on luonteeltaan kuvailevaa. Työssä yhdistetään kaksi eri näkökulmaa. Toisaalta tutkimuksessa vertaillaan kohdetekstiä lähdetekstiin eli pohditaan, mitä muutoksia lähdekieli ja käännösprosessi ovat aiheuttaneet kohdetekstiin. Toisaalta taas verrataan käännössuomen kieltä alun perin suomeksi kirjoitettuun kieleen eli tarkastellaan kielellisiä tekijöitä, jotka erottavat käännökset alkuperäissuomesta. Toisin sanoen, tutkimus vertaa käännöksiä ja niiden kieltä a) lähdekieleen ja b) kohdekieleen.

Pro gradu -työssä tarkastellaan käännöstieteen opiskelijoiden tuottamaa käännössuomea sekä verrataan sitä alun perin suomeksi kirjoitettuihin teksteihin ja lähdeteksteihin. Tavoitteena on tutkia, antavatko kääntäjäopiskelijoiden tekstejä käsittelevät tutkimustulokset tukea käännöstutkimuksen kentällä jo tehdyille havainnoille ja hypoteeseille. Löytyykö opiskelijoiden käännöksistä piirteitä, jotka poikkeavat alkuperäissuomesta? Työssä keskitytään yksinkertaistumisen tutkimukseen: ovatko opiskelijoiden käännökset ovat sanastoltaan yksinkertaisempia kuin alkuperäissuomalaiset tekstit? Yksinkertaistumisen tutkimuksen yhtenä metodisena lähtökohtana on sanaston taajuuksien tarkastelu. Oletetaan, että taajuuksien tarkastelu johtaa kääntämisen universaalioluetuksen löytämiseen epätyypillisistä frekvensseistä.

Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, minkälaisiin käännösstrategioihin kääntäjäopiskelijat turvautuvat käytännön tilanteissa. Samalla analysoidaan, millaisia muutoksia käännösprosessi aiheuttaa käännöksiin.

Tutkimusaineistona käytetään Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijoiden venäjistä suomeen kääntämiä tekstiartikkeleita. Alun perin suomeksi kirjoitettua vertailuaineistona on Hämeen Sanomien vuosikerta 2000.

1.3. Työn rakenne

Kappaleessa 2 tutustutaan teorioihin, joiden mukana käännöstutkimus on siirtynyt kohti kohdetekstipainotteista tutkimusta. Lisäksi luodaan lyhyt katsaus käännösten historiaan Suomen näkökulmasta. Kappaleessa esitellään lyhyesti myös käännösteorioiden historiaa sekä niiden esiintuomia kääntämiseen ja käännöksiin vaikuttavia tekijöitä.

Kappaleessa 3 esitellään lyhyesti käännöstutkimuksen nykyistä ehkäpä pääsuuntausta, korpustutkimusta. Yleisimmät korpustyyppit ja niiden käyttötarkoitukset esitellään. Lisäksi tarkastellaan korpusten kokoamiskriteerejä ja joitakin korpustutkimuksessa käytettyjä apuvälineitä. Tämän lisäksi kappaleessa tutustutaan korpustutkimusten pohjalta luotuihin oletuksiin kääntämisen universaaleista sekä niihin liittyvään kritiikkiin.

Kappaleessa 4 eritellään lyhyesti kaksi tutkimussuuntaa: käännöskielentutkimus suhteessa lähdetekstiin ja kohdekieleen. Sen jälkeen esitellään käännössuomeen kohdistuneita tutkimuksia.

Kappaleessa 5 esitetään tutkimuksen hypoteesit, tutkimusaineisto ja menetelmät. Opiskelijoiden käännösten kieltä tarkastellaan sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Kappaleessa 6 esitetään työn pohjalta tehdyt loppupäätelmät.

2. KÄÄNNÖSKIELEN TUTKIMUS

Käännöskielinen aineisto on perinteisesti rajattu pois eri kieliä sellaisenaan tutkittaessa, sillä sen on oletettu sisältävän huonoa kieltä ja siten uskottu vääristävän kuvausta tutkittavasta kielestä (Jantunen 2004 < Baker 1993: 234). Asenteet käännöskieltä ja käännöskielimäisyyttä kohtaan ovat lisäksi olleet hyljeksiviä. On kuitenkin alettu ymmärtää, etteivät yksistään huonot ja ammattitaidottomasti tehdyt käännökset vaikuta käännöksiltä, vaan myös kunnolliset ja arvostetut käännökset voivat vaikuttaa käännöksiltä. Käännöskielimäisyyksiä ei välttämättä enää heti yhdistetä huonoihin käännöksiin vaan ajatellaan, että käännöksillä on ”vapaus kuulostaa ja tuntua käännöksiltä” (Eskola 2002: 4). Viime vuosien aikana onkin tapahtunut muutos kohti entistä neutraalimpaa asennetta ja käännöskielen erilaisuutta on alettu suvaita. Tosin mielipiteet jakautuvat edelleen kahtia.

Mikä sitten tekee käännöksestä käännöksentuntuisen, ja kuinka käännökset tunnustetaan ja erotetaan spontaaneista eli alun perin kohdekielellä kirjoitetuista teksteistä? Käännössuomea, kuten käännöksiä yleensä, on useimmiten tarkasteltu siitä näkökulmasta, että käännössuomessa on jotain vikaa verrattuna lähdekieleen tai että suomennoksen kielessä on jotain vikaa. Käännössuomea on luonnehdittu ”sävyiltään, hengeltään ja syntaktis-tekstuaalisilta rakenteiltaan” kelpaamattomaksi kieleksi (Eskola 2002: 2 < Larjavaara 1992: 126). Vaikeaselkoisen ja kelpaamattoman kielen aiheuttajana on pidetty interferenssiä. Toisin sanoen lähdekieli aiheuttaa käännöksiin epäsuotavan vierauden tunnun (Eskola 2002: 2). Interferenssin vaikutuksesta käännöskieleen oletetaan siirtyvän epätyypillisyyksiä, jotka ilmenevät muun muassa sanojen (lekseemien) ja rakenteiden poikkeavina taajuuksina.

Eskolan (2002) mukaan käännöksille ominaisten piirteiden määrittely edellyttää systemaattista analyysia, sillä piirteet eivät ole selkeästi erotettavissa. **Korpustutkimus** eli suureen elektroniseen aineistoon perustuva

käännöstutkimus mahdollistaa nopeamman ja systemaattisemman käännösten tilastollisen tutkimuksen kuin aikaisemmin käytetty manuaalinen tutkimus. Korpustutkimuksessa pyritään usein kartoittamaan käännöskielen ominaispiirteitä etsimällä käännöskielestä säännönmukaisuuksia ja tyypillisyyksiä tai epätyypillisyyksiä (Eskola 2002: 37). Tulosten perusteella tehdään yleistyksiä kääntämisen tuotteista, eli tuotteista, ja prosessista. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen rinnalle on mahdollista ottaa myös kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka tekee tutkimuksesta entistä tyhjentävämpää.

Käännöskielen deskriptiivistä eli kuvailevaa tutkimusta on tehty vasta reilun vuosikymmenen ajan. Deskriptiivissä tutkimuksessa ei pyritä ohjaamaan eikä osoittamaan, vaan koetetaan kuvata käännöskielen piirteitä objektiivisesti, eikä siten arvoteta käännöksiä. Viimeaikaiset käännössuomeen kohdistuvat tutkimukset, kuten Jarmo Jantusen (2004) ja Sari Eskolan (2002) väitöskirjat, pyrkivät osaltaan täydentämään kuvaa suomen kielestä esittelemällä käännössuomen sanaston ja rakenteen ominaisuuksia.

2.1. Kohti kohdetekstipainotteista deskriptiivistä käännöstutkimusta

Käännössuomella on ollut merkittävä vaikutus kirjjasuomen syntyyn ja kehitykseen. Esimerkiksi suoraan suomeksi tuotetun kirjallisuuden osuus ylitti suomennoskirjallisuuden vasta 1910-luvulla (ks. Jantunen 2004: 1–2). Käännetyt tekstit ovat edelleen osa jokapäiväistä arkea, sillä suomennoksia tulee vastaan niin sanomalehdissä, televisiossa kuin kulutustavaroiden kyljissäkin. Käännössuomi tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen sen suuren sekä historiallisen että nykyisen merkityksen vuoksi. Aikaisemmin käännöstutkimuksessa on ollut tapana rajata tutkimus lähdetekstin ja kohdetekstin väliseen vertailuun. Seuraavaksi esitellään teorioita, joiden mukana käännöskielen ja kohdekielen suhdetta on alettu tutkia.

2.1.1. Polysysteemiteoria

Itamar Even-Zoharin (1978, 1990) kehittänyt polysysteemiteoria, joka pohjautuu hepreaksi käännetyn kirjallisuuden tarkasteluun, aiheutti sysäyksen kohti kohdetekstipainotteista tutkimusta 1970-luvun lopulta lähtien (Eskola 2002: 20). Kohdetekstipainotteisessa tutkimuksessa tarkastelu ei rajoitu ainoastaan lähdetekstien ja kohdetekstien väliseen vertailuun, vaan myös kohdekieli ja -kulttuuri otetaan huomioon. Polysysteemiteorian mukaan kirjallinen polysysteemi yleensä sekä erityisesti käännöskirjallisuuden osajärjestelmä nähdään osana laajempaa kulttuurisysteemiä, jonka rakenteet muuttuvat jatkuvasti sekä vaihtelevat kulttuurista toiseen.

Polysysteemiteorian mukana myös suomennettua kirjallisuutta ja siten käännoosuomea yleensäkin on alettu tutkia osana laajempaa yhteiskunnallista ja kulttuurista kehystä. Jantunen tuo hyvin esille Even-Zoharin teorian pääkohdat: ”Polysysteemi- eli monijärjestelmäteoria kuvaa kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä muuttuvina ja toisiinsa kytkeytyneinä osajärjestelminä, jotka ovat dynaamisessa suhteessa toisiinsa.” (Jantunen 2004: 4 < Even-Zohar 1978, 1990). Polysysteemit sisältävät itsessään polysysteemejä, joiden asema voi muuttua monijärjestelmän keskustan ja periferian välillä.

Kääntämisen ja käännoškielen asema järjestelmien polysysteemissä vaihtelee eri kulttuureissa eri aikakausina. Ne voivat sijoittua joko primaariseen asemaan eli keskiöön tai sekundaariseen asemaan eli periferiaan (Jantunen (2004: 35 < Even-Zohar 1978: 120–124). Keskiössä käännoskirjallisuus on silloin, kun kirjallisuuden polysysteemi on nuori ja vakiintumaton, kirjallisuus on perifeeristä tai heikkoa ja yhteiskunnassa on käännekohtia tai siinä vallitsee kirjallinen tyhjiö. Käännoskirjallisuus on silloin innovatiivista ja muokkaa koko systeemiä, kun taas periferiassa se on konservatiivista ja vahvistaa keskiössä olevan muun kirjallisuuden ominaispiirteitä. Tätä samaa teoriaa voidaan soveltaa suomennoksiin: ne ovat siirtyneet kirjoitetun kielen keskiöstä periferiaan (Jantunen 2004: 36–37). Käännoskirjallisuus täytti suomenkielisen kirjallisuuden ja kirjakielen tyhjiön, ja suomennoksilla kehitettiin 1800-luvun köyhää ja vakiintumatonta kieltä. 1900-luvulla käännoosuomen tehtävä on muuttunut muun muassa uusien tekstilajien kehittämiseksi. Vaikka alun perin suomeksi

kirjoitettujen tekstien osuus tavoitti suomennosten osuuden 1910-luvun alussa, on kaunokirjallisuudessa käännosten osuus ollut aina suurempi.¹ Kaunokirjallisuuden lähdekulttuurit ovat yksipuolistuneet tultaessa 2000-lukua kohti angloamerikkalaisen lähdekulttuurin vallatessa alaa muilta kulttuureilta. ”Merkille pantavaa on kuitenkin se, että käännoosuomi on yhä säilynyt primaarisessa asemassa monissa genreissä, ja nykypäivänä suomennosten merkityksen voi katsoa olevan edelleen merkittävä, vaikka käännokirjallisuus ei yleisesti ottaen ole enää kirjallisuuden monijärjestelmässä aivan keskiössä” (Jantunen 2004: 37). Tällaisia genrejä edustavat muun muassa kaunokirjallisuus, televisiotekstit ja ohjekirjat.

Polysysteemiteoria painottaa tutkimuksen laajentamista myös perifeerisiin ilmiöihin, sillä keskustan ja periferian välillä on vuorovaikutusta. ”Se, mikä kussakin järjestelmässä, esimerkiksi kielen järjestelmässä, kuuluu keskiöön ja mikä periferiaan, ei määriy itsestään, vaan sijoittumista ohjaavat muut polysysteemin osat ja viime kädessä toiset polysysteemit, kuten yhteiskunnan poliittiset, uskonnolliset ja kulttuuriset monijärjestelmät” (Jantunen 2004: 35). Eskola huomauttaa, että tyypillisesti käännoukset ovat perifeerisessä eli toissijaisessa asemassa (2002: 20). Polysysteemiteorian kehoitus tarkastella myös perifeerisiä ilmiöitä on osaltaan edesauttanut toisarvoisena pidetyn käännoškielen suosion nousua tutkimuskohteena.

Polysysteemiteoriaa on kritisoitu muun muassa siitä, että näkökulma on siinä siirtynyt liaksi kohdesysteemiin ja lähdetekstin ja -kulttuurin arvo tutkimuskohteena on vähentynyt. Toisaalta tämä siirto on välttämätön, jos tavoitteena on kuvata käännoä verrattuna sitä ympäröivään kohdekulttuuriin. Lähtökulttuuri-näkökulmaa ei kuitenkaan tarvitse hylätä, sillä kielimuotojen välisiä eroja voidaan selittää lähdekielen erojen avulla.²

---

¹ Käännetyn kaunokirjallisuuden osuus on kahden viime vuosikymmenen aikana ollut noin 65 %. Tosin vuosituhannen vaihteessa osuus kasvoi jopa 72 % (Jantunen 2004: 37).

² Jantunen (2004) esittää Eskolan (2002) tutkimuksen esimerkkinä siitä, kuinka lähdekieli voidaan huomioida tutkimuksessa. Eskola otti huomioon sen, että lähdekielestä ja kohdekielestä löytyi toisiaan vastaavia rakenteita ja tämä rakenteiden vastaavuus edesauttoi tiettyjen kielellisten piirteiden yliedustumista käännoksissa.

2.1.2. Käännöskieli omana kielivarianttina

Even-Zoharin jalanjäljillä jatkaa Gideon Toury ja painottaa kohdekulttuurin tarkastelun tärkeyttä. Touryn mukaan kääntäjä toimii pääasiassa kohdekulttuurin intressien mukaan ja syntyessään käännökset ovat ainoastaan osa yhtä systeemiä, kohdekulttuurin systeemiä (Toury 1978: 19). Lisäksi Touryn mukaan käännöksillä on tuskin merkittävää vaikutusta lähdekulttuurin systeemille, mutta kohdekulttuuriin ja -kieleen käännöksellä sen sijaan voi olla vaikutusta.

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, käännöskieli on usein jätetty pois kieliä kuvaavista tutkimuksista, koska sen on katsottu vääristävän kuvaa tutkimuksen kohteena olevasta kielestä. Jantunen huomauttaa, että ”käännöstekstien erottelu alkuperäiskielisistä teksteistä indikoi jo itsessään käännösten oletettua erityisluonnetta ja voisi sillään olla tutkimusmotiivi” (2004: 39). Tämänkaltaisen erottelun pohjalta voidaan olettaa, että on olemassa erillinen suomen kielen variantti, käännössuomi, joka voidaan ottaa itsenäiseksi tutkimuskohteeksi. Jos kieltä halutaan tutkia kattavasti, ei käännöksiä voi jättää pois niiden laajan esiintymisen vuoksi.

Polysysteemiteoria tuki siirtymistä kohdetekstpainotteiseen sekä deskriptiiviseen tutkimukseen. Sen mukaan kielen osajärjestelmiä on mahdollista tarkastella ja vertailla toisiinsa, ja käännössuomi voidaan asettaa alkuperäissuomen rinnalle. Touryn kanta tähdensi myös kohdetekstpainotteisen tutkimusotteen tärkeyttä, sillä hän näki käännöksen vertailun kohdekieleen ja -kulttuuriin ensisijaisempana kuin käännöksen vertailun lähdetekstiin ja -kulttuuriin. Lisäksi Mona Baker on esittänyt ajatuksen niin sanotusta **kolmannesta koodista** (*third code*). Tämän käsityksen mukaan käännös on syntynyt lähdetekstin ja kohdetekstin vaikutuksesta ja se heijastaa molempien piirteitä (Baker 1993: 245, Jantunen 2005: 168). Käännös kuitenkin eroaa kummastakin tekstistä, ja siten sitä voidaan pitää *omana kielivarianttina* (Jantunen 2005: 168). Jos oletetaan, että kaikilla kielillä on ominaispiirteitä ja että tekstin tarkoitus ja konteksti vaikuttavat näihin piirteisiin, niin silloin käännöstekstien ominaispiirteiden on oltava erilaisia verrattuna spontaanin tekstin ominaispiirteisiin (Baker 1996: 177). Bakerin mukaan sekä käännösprosessi että käännöksen ulkoiset tekijät näkyvät käännöstuotteessa.

2.2. Käännösteorioiden historiaa

Venäläinen traditio jakaa käännösteoriat kahteen ryhmään, lingvistisiin (языковые модели) ja kommunikaatioteorioihin (коммуникативные модели) (Vehmas-Lehto 1999: 35, L'vovskaja 1985: 43). Lingvistiset teoriat tarkastelevat kääntämistä vertaamalla lähdetekstin ja kohdetekstin kieliopillisia ja sanastollisia eroja. Teorioiden mukaan ideaalin käännöksen tavoitteena pidetään **semanttista ekvivalenssia** eli merkitysvastaavuutta. Tämänkaltaisen käännösten ja lähdetekstien vertaileva tarkastelu paljastaa, kuinka kielellisiä käännösongelmia on ratkaistu. Näitä teorioita on kritisoitu siitä, että ne eivät huomioi ekstralingvistisiä eli kielenulkoisia tekijöitä laisinkaan (L'vovskaja 1985: 44).

Kommunikaatioteorioiden mukaan käännösten arvoa ei voi mitata pelkästään lähdetekstin ja kohdetekstin suhteen perusteella, vaan on huomioitava myös ekstralingvistiset tekijät. Teoriat näkevät kääntämisen kommunikoinnin eli viestinnän muotona. Esimerkiksi kun lähdetekstin ja kohdetekstin vastaanottajien reaktiot kyseessä oleviin teksteihin ovat samanlaiset, voidaan puhua Eugene Nidan kehittämästä **dynaamisesta ekvivalenssista** (Vehmas-Lehto 1999: 55–56). Ideaali käännösratkaisu on tämän mallin mukaan lähimmän luontevan vastineen valinta. Lähdetekstin ”oikea” tulkinta vaatii, että kääntäjä on selvillä sekä viestintä- että kohdetilanteeseen vaikuttavista tekijöistä, sillä yksi ja sama lause voi saada eri merkityksiä eri tilanteissa. Lingvististen ja kommunikaatioteorioiden välimaastoon sijoittuva **situatiivinen malli** (ситуативная модель) painottaa tilannevastaavuutta (Vehmas-Lehto 1999: 47; L'vovskaja 1985: 61). Lähdetekstin ja kohdetekstin semanttiset komponentit eli merkityskomponentit saattavat muuttua, mutta kuvattava tilanne pysyy samana, ja siten tilanteen samankaltaisuus tekee teksteistä ekvivalentit.

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, Touryn (1985) mukaan käännös kuuluu synnyttyään ainoastaan kohdekielen kulttuurin piiriin ja siten huomio kiinnittyy siihen, miten käännös toimii kohdekulttuurissa. Samankaltainen ajatus antoi sysäyksen **skoposteorialle**, jonka mukaan tärkeintä on huomioida käännöksen tarkoitus, funktio (Vehmas-Lehto 1999: 92). Teorian mukaan käännösstrategia valitaan skopoksen eli funktion mukaan, ja hyvä käännös toteuttaa oman

funktiona. Skoposteoria siirsi painopisteen ekvivalenttisuudesta tekstin päämäärään.

2.3. Kääntämiseen ja käännöksiin vaikuttavia tekijöitä

2.3.1. Normit, konventiot, lainalaisuudet ja uusus

Eskolan mukaan (2002: 38–45) **normit** ovat keskeisessä asemassa käännöstutkimuksessa: kääntämisessä tarvitaan normeja, sillä ilman niitä on vaikea tehdä arvioita käännöstylistä. Kääntämisessä on aina mukana sisäistettyjä sosiaalisia ja kulttuurisia normeja, ja käännöksiä arvioidaan usein näiden sisäisten normien perusteella. Normit ovat itsessään preskriptiivisiä, eli ne kertovat, millaisia käännosten pitäisi olla. Normeiksi luetaan muun muassa vastaavuus ja hyväksyttävyys, kääntäjän yksittäiset normit, kääntäjän ammatilliset normit sekä vastaanottajan odotusnormit. Eskola toteaa, että normien ja **konventioiden** raja on häilyvä, ja siten niitä on vaikea määrittellä tarkasti. Lyhyesti määriteltynä konventio kuvaa tapaa, jolla tietyissä tilanteissa ja yhteisöissä toimitaan. Normeihin liittyy taas arvottamista eli sen määrittelyä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Lisäksi normeihin liittyy usein sanktioita, kuten esimerkiksi normien vastaisen käännoksen huono vastaanotto tai jopa hylkäys. Eskolan mukaan normit voivat olla heikkoja tai vahvoja, ja ne voivat muuttua ajan kuluessa.

Kääntämiseen vaikuttavat **kääntämisen normit**, joita ovat kielen normit (lingvistisiä) ja käännośnormit (ihanteet, käsitykset) (Eskola 2002: 42–45). Käännośnormit johtavat tietynlaisiin valintoihin ja käyttäytymiseen, ja siten *valittu käännośvastine* on useimmiten omaksutun *käännośstrategian tulos* sekä *reagointia tiettyyn normiin*. Normeilla on yritetty selittää käännośsissä esiintyvää samankaltaisuutta ja säännönmukaisuuksia. ”Normit vaikuttavat siihen, minkälaisia kielellisiä säännönmukaisuuksia teksteihin syntyy, mutta käännośtieteilijän on lähdettävä liikkeelle konkreettisista ilmentymisistä, jotta hän voi edetä siihen, mitä abstrakteja normeja käännośten taustalla vaikuttaa”

(Eskola 2002: 44). Eskolan mukaan normit ovat kuitenkin vain yksi tekijä, joka ohjaa käännoistyötä ja näin ollen vaikuttaa käännoosprosessiin ja käännoosten säännönmukaisuuksiin. Säännönmukaisuuksille on normien lisäksi yritetty hakea selityksiä käännoiksiä koskevistä **lainalaisuuksista** (tarkemmin kappaleessa 3.4.).

Korpuslingvistiksessä käännoostutkimuksessa analysoidaan käännoosten säännöllisiä piirteitä: käännoosuniversaalit ovat pääasiallisia tutkimuskohteita. Käännoosuniversaaleilla tarkoitetaan kaikelle kääntämiselle aina ja kaikkialla yhteisiä tyypillisyyksiä kielistä riippumatta. Ne eroavat normeista ja tendensseistä siinä, että normit ja tendenssit vaihtelevat kulttuuri- ja aikakausikohtaisesti.

Termillä **uusus** viitataan kielen konkreettiseen käyttöön, ja näitä usuaalisia piirteitä on mahdollista tutkia korpusmenetelmillä (Eskola 2002: 41–42). Uususpoikkeama on kohdekulttuurin kvantitatiivisesta käytännöstä poikkeaminen. Nämä poikkeamat *tuovat käännoökseen vierauden tunnun*. Toisin sanoen käännooskielessä esiintyy *erilaista uususta* kuin alkuperäiskielessä. Kielivarianttien usuaaliset erot ilmenevät lainmukaisuuksina, jotka osoittavat käännoosille ominaisia piirteitä.

Miten sitten voidaan määrittellä, mikä käännooskielessä on tyypillistä ja mikä epätyypillistä? Spontaania, alkuperäiskielellä kirjoitettua tekstiainesta voidaan käyttää vertauskohteena käännooskielelle (esim. Nevalainen 2005; Jantunen 2004; Eskola 2002). Spontaanit tekstit edustavat siis normia eli tyypillistä kielenkäyttöä, joihin käännoiksiä voidaan verrata. Tällöin tyypillisyyttä sekä ominaispiirteitä voidaan tarkastella esimerkiksi esiintymistajuuksien avulla.

2.3.2. Käännoosstrategiat

Käännoostieteen alalla on käyty keskusteluja muun muassa kääntäjän käyttämistä käännoosstrategioista sekä kääntäjän uskollisuuden ja vapauden suhteesta (Eskola 2002: 11). **Käännoosstrategioilla** viitataan kääntäjien konkreettisiin toimintamalleihin, lähestymistapoihin ja käännoosmetodeihin, jotka voivat olla tietoisia tai tiedostamattomia. Käännoosstrategioista *kotouttaminen*

(domesticating) ja *vieraannuttaminen* (foreignising) asetetaan usein vastakkain. Pohditaan, kuinka paljon kääntäjän pitäisi noudattaa lähde- tai kohdekulttuurin käytänteitä käännöksessään (sourcerers/targeters). Lisäksi pohditaan kääntäjän luovuutta eli sitä, saako kääntäjä olla niin sanotusti esillä tekstissä ja voiko kääntäjä vapaasti muokata lähdetekstiä. Eskola (2002: 12) tuo esille Mona Bakerin (2000) ajatukset siitä, että kääntäjä on aina näkyvä, sillä ei ole mahdollista kääntää persoonattomasti. Kääntäjän näkyvyydestä on käyty kädenvääntöä, ja se jakaa edelleen mielipiteitä.

Kääntämisessä kohdataan usein **pragmaattisia käännösongelmia**, jotka voivat joko liittyä tilannetekijöihin (esimerkiksi vastaanottajan huomioiminen) tai johtua kulttuurisista kielenkäytön eroista (esimerkiksi normit ja konventiot) (Vehmas-Lehto 1999: 99–100). ”Sellaiset kohdat tai jaksot, jotka eivät sellaisenaan käännettyinä tule toimimaan hyvin kohdekielessä, muokataan uuteen kulttuuri- ja kieliympäristöön sopiviksi” (Vehmas-Lehto 1999: 99–100). Tällaisissa tapauksissa voidaan turvautua erilaisiin käännöskeinoihin, kuten **konkretisointiin** eli korvaamiseen alakäsitteellä (конкретизация), **yleistämiseen** eli korvaamiseen yläkäsitteellä (генерализация), korvaamiseen **muulla kuin lähikäsitteellä** tai **täydelliseen syntagmaattiseen muutokseen** (целостное переосмысление), korvaamiseen **antonyymilla** eli näkökulman vaihtoon (антонимичный перевод) sekä **kompensointiin** (Vehmas-Lehto 1999: 38, L’vovskaja 1985: 59). Seuraavissa kahdessa esimerkissä on turvauduttu täydelliseen syntagmaattiseen muutokseen:

- (1) И как в воду глядела... (sananmukaisesti: *kuin veteen katsoisi*)
Aivan kuin olisi *ennustanut tulevaa!*
- (2) В то же время, по словам начальника таможни, жизнь его подчиненных *далеко не сахар*. (sananmukaisesti: *kaukana sokerista*)
Tullipäällikkö toteaa, ettei hänen alaistensa elämä ole kuitenkaan *ruusuilla tanssimista*.

Täydellistä syntagmaattista muutosta käytetään usein käännöskeinona idiomien, fraasien ja sananlaskujen kääntämisessä, sillä usein sananmukainen käännös ei välitä lähdetekstin sanomaa tarkoitettulla tavalla. Samalla käännös mukautetaan kohdekieleen ja -kulttuuriin. Joskus innovatiivinen käännösratkaisu saattaa kuitenkin olla paikallaan, sillä kuluneiden, tavanomaisten sanontojen viljely

käännöksissä saattaa tehdä käännöksistä mielenkiinnottoman sekä yksinkertaisen tuntuisia.

Edellä mainittujen käännöskeinojen lisäksi käännöksiin tehdään usein lisäyksiä ja poistoja sekä muutetaan tekstin rakennetta lähdetekstiin verrattuna. Syyt näihin muutoksiin johtuvat lähdetekstin ja kohdetekstin aika-, paikka- ja funktioeroista: käännös voidaan laatia eri aikana, eri paikassa ja eri tarkoitusta varten kuin lähdeteksti (Vehmas-Lehto 1999: 100). Lisäksi käännöksen vastaanottajien kulttuurispesifiset taustatiedot sekä lähdekielen ja kohdekielen tapa kirjoittaa tietyn tekstilajin tekstejä vaihtelevat. Toisaalta kääntäjä voi jättää käännöksestä pois mielestään tarpeettomia kohtia, kuten on tapahtunut esimerkeissä 3 ja 4:

(3) Возможно, это окрестности *современного* Приморска (*бывш. Койвисто*) или пос. Советского (*бывш. Иоханнеса*).

Kuvauspaikka on todennäköisesti jossain Primorskin tai Sovetskin kylän lähistöllä.

(4) На Карельских территориях, *вновь* отошедших *после Великой Отечественной войны* к Советскому Союзу, был хорошо развит спорт. Здесь выступали лучшие борцы, боксеры, гимнасты, теннисисты, команды по хоккею с мячом.

Neuvostoliitolle luovutetussa Karjalassa urheilu oli ollut pitkälle kehittyntä. Täältä tulivat *Suomen* parhaimmat painijat, nyrkkeilijät, voimistelijat, tenniksen pelaajat ja jääpalljoukkueet.

Esimerkin 3 käännöksessä on yllättäen jätetty kääntämättä suluissa olevat suomenkieliset vastineet paikkakuntien nimille. Vaikka suomalaiset nimitykset olisivat lukijalle ehkä tutumpia, on kääntäjä päättänyt vieraannuttaa käännöstekstin käyttämällä venäjänkielisiä nimityksiä. Esimerkkiin 4 on tehty lisäys, sillä kääntäjä on halunnut korostaa, että kerronnan kohteena on aika, jolloin Karjala vielä kuului Suomelle ja siten kyseessä ovat suomalaiset urheilijat.

Esimerkissä 5 on huomioitu käännöksen vastaanottajan mahdollisesti lähdetekstin lukijaa suppeammat taustatiedot: siinä tarkennetaan, että Novoladozhkin asema sijaitsee Pietarin lähellä. Esimerkki 6 puolestaan korostaa venäjän ja suomen kielen tyylillisiä eroja: suomessa ei ole tapana viitata

henkilöihin pelkästään etu- ja sukunimen alkukirjaimilla ja presidentin nimen eteen on Suomessa tapana lisätä titteli (poikkeuksena kuitenkin UKK).

(5) *Новоладожский вокзал* - это первый шаг к скоростному пути,-
поясняет Геннадий Комаров.

Novoladozhskin asema Pietarin lähellä on nopean junayhteyden ensimmäinen etappi, kertoo Gennadi Komarov.

(6) Наверное, на случай, если непредсказуемый *ВВП* захочет побывать еще где-либо.

Luultavasti siltä varalta, että jos *presidentti Putin* haluaa poiketa ohjelmastaan ja käydä vielä jossakin muualla.

Tutkimusosiossa jatketaan käänösstrategioiden tarkastelua (5.4.3.).
Esimerkkien avulla pyritään selvittämään, minkälaisiin keinoihin käänöstieteen opiskelijat turvautuvat pragmaattisissa käänösongelmatilanteissa.

3. Korpustutkimus ja kääntämisen universaalit

Varta vasten kerättyyn korpukseen perustuva käänöstutkimus on yleistynyt valtavasti viimeisen vuosikymmenen aikana, vaikka korpuksia on ollut olemassa jo vuosikymmeniä. Nykyään termillä *korpus* tarkoitetaan enää lähinnä sähköisessä muodossa olevia laajoja tekstikokoelmia. Ensimmäisiä sähköisiä korpuksia olivat muun muassa yksikieliset Brownin korpus (amerikanenglanti) ja LOB-korpus (Lancaster-Oslo-Bergen, englanninenglanti), jotka molemmat sisälsivät noin miljoona sanaa. Kehityksestä ja korpustutkimuksen yleistymisestä kertoo myös se, että nykyään näitä ensimmäisiä korpuksia pidetään pienikokoisina.

3.1. Verrannollinen ja rinnakkaiskorpus

Korpuksia on monenlaisia, ja yleensä niiden kokoamistavan sanelee korpuksen käyttötarkoitus. Korpus voi koostua esimerkiksi yleiskielen tai erikoisalan teksteistä. Lisäksi ne voivat olla joko yksi-, kaksi- tai monikielisiä ja sisältää kirjoitetun tekstin lisäksi myös puhuttua kieltä. Käänöstutkimuksen käyttökelpoisimmat korpustyytit ovat korpukset, ”jotka koostuvat lähdeteksteistä ja niiden käänöksistä” sekä korpukset, ”jotka muodostuvat samalla kielellä kirjoitetuista toisaalta käännetyistä ja toisaalta spontaanisti tuotetuista teksteistä” (Eskola 2002: 32, ks. myös Baker 1995, 1996).

Rinnakkaiskorpus (*parallel corpus*) sisältää *alkuperäistekstejä* yhdellä kielellä sekä näiden tekstien *käänökset* yhdelle tai useammalle kielelle. Rinnakkaiskorpus voi olla myös kaksisuuntainen, eli se voi sisältää käänöksiä kumpaankin suuntaan. Federico Zanettinin (2000: 107–108) mukaan toistaiseksi

paras rinnakkaiskorpus on *the English Norwegian Parallel Corpus* (ENPC, Oslon yliopisto, katso www.hf.uio.no/iba/prosjekt/), jota usein käytetään mallina muille rinnakkaiskorpuksille. Tämä kaksisuuntainen rinnakkaiskorpus sisältää norjan- ja englanninkielisiä lähdetekstejä sekä niiden käännöksiä, ja se mahdollistaa sekä käännösten ja lähdetekstien että käännösten ja samankielisten alkuperäistekstien vertailun. Lisäksi lähdetekstejä kummallakin kielellä voidaan verrata toisiinsa.

Verrannollinen korpus (*comparable corpus*) sen sijaan sisältää vähintään kaksi toisiinsa nähden verrannollista materiaalia, jotka on *tuotettu samalla kielellä*. Näin materiaalia voidaan tarkastella samoista lähtökohdista. Verrannollisessa korpuksessa on usein mukana myös käännöksien alkuperäiset tekstit. Erityisesti Mona Baker on edistänyt verrannollisen korpuksen käytön suosion kasvua julkaisemillaan kirjoituksilla käännösuniversaaleista (ks. esim. Baker 1996).

Verrannollisten ja rinnakkaiskorpusten lisäksi on olemassa kaksi- tai monikielisiä korpuksia, jotka sisältävät vain spontaania, luonnollista tekstiä. Niitä käytetään esimerkiksi terminologian kartuttamiseksi. Lisäksi ne auttavat selvittämään kunkin kielen säännönmukaisuuksia.

Rinnakkaiskorpuksen avulla on mahdollista selvittää kääntäjien käännösstrategioita sekä sitä, kuinka kääntäjät muokkaavat lähdetekstiä käännösprosessissa (Zanettin 2000). Tätä kautta saadaan tietoa myös vallitsevista käännöstraditioista ja -normeista. Rinnakkaiskorpuksen avulla voidaan lisäksi tarkastella niitä konkreettisia tapoja, joilla kääntäjät ratkaisevat ongelmia käännöstyössä. Käännökseen vaikuttavat väistämättä erilaiset taustatekijät, kuten käännöksen tavoite, konteksti ja muut ulkoiset vaikutteet tai rajoitteet. Zanettinin mukaan käännöksillä on tästä syystä omat lingvistiset piirteensä, jotka voidaan havaita korpuslingvistisin metodein.

Verrannolliset korpuksset puolestaan mahdollistavat kääntämättömän ja käännetyn kielen vertailun. Bakerin mukaan pitäisi tutkia, kuinka vapaasti tuotettu teksti eroaa samalle kielelle käännetyistä teksteistä (Baker 1995: 233). Verrannollisia korpuksia käytetään usein käännösten universaalien piirteiden etsimiseen ja tarkasteluun.

Korpuksilla on myös monia muita käyttömahdollisuuksia. Niitä käytetään muun muassa termien kokoamiseen sekä esimerkkien etsintään edustavasta tekstikokoelmasta sanakirjoja varten. Lisäksi uskotaan, että konekääntäminen on mahdollista tekstikorpusten avulla. Korpuksia voidaan hyödyntää myös käännöstieteen alalla: kääntäjät voivat käyttää korpuksia apuvälineenä käännöstyössä, sillä korpuksset tarjoavat vastineita ja käyttöesimerkkejä sanakirjan ilmoittaman tiedon rinnalle. Myös aloittelevat kääntäjät voivat käyttää korpuksia apuvälineinä käännösharjoituksissa. Korpusten etuna nähdään se, että ne tarjoavat konkreettisia esimerkkejä kielen käytöstä ja ominaisuuksista.

Korpustutkimukselle on ominaista todellisten tekstien tutkiminen, ja analyysissa käytetään apuna tietokoneelle suunniteltuja työkaluja. Korpuslingvistiikka on keskittynyt käännösten deskriptiiviseen eli kuvailevaan tutkimukseen, ja yleensä tutkimusaineistona käytettyjen korpusten avulla analysoidaan jotakin kielen osa-aluetta (Eskola 2002: 23). On kuitenkin pidettävä mielessä, että korpus on aina vain näyte kielestä, sillä luonnollinen kieli on ääretön (Eskola 2002: 23).

Korpusten avulla on mahdollista saada objektiivisiä tutkimustuloksia, vaikkakin päättelyt ovat aina subjektiivisia. Objektiivisuuden vuoksi on pohdittava korpuksen edustavuutta ja kokoamiskriteerejä, sillä aineiston valintaan vaikuttavat aina tutkijan asettamat kysymykset ja tavoitteet. Sekä verrannollinen että rinnakkaiskorpus ovat relevantteja tutkimukselleni siitä syystä, että tutkimusmateriaalina käytetään ensinnäkin venäjänkielisistä alkuperäisteksteistä ja niiden suomennoksista koottua pientä rinnakkaiskorpusta. Lisäksi suomennoksia verrataan alun perin suomeksi tuotettuun materiaaliin, vaikkakaan varsinaista verrannollista korpusta ei ole koottu.

3.2. Korpusten kokoamiskriteerit

Jotta verrannollista korpusta voidaan pitää verrannollisena, on tiettyjen kriteerien täytyttävä. Korpus kootaan yleensä aina jotain tiettyä tarkoitusta varten ja kokoamisessa on noudatettava tiettyjä kriteerejä, jotta korpus olisi edustava.

Bakerin mukaan korpuksen käännostekstien ja alkuperäistekstien populaation, pituuden, kielenvariaation ja aikajakauman pitäisi vastata toisiaan (Baker 1995: 234). Lisäksi alkuperäisten tekstien sekä kääntäjien tekstien jakauman pitäisi olla kutakuinkin sama niin, ettei yhden kirjoittajan tai kääntäjän tekstien osuus materiaalista ole suhteettoman suuri eikä näin vääristä tutkimustuloksia. Jantunen (2004: 41) täydentää näitä kriteerejä seuraavanlaisien vaatimuksien avulla: Käännostekstien on oltava todellisia ja julkaistuja eli autenttisia. Lisäksi käännökset pitäisi sisällyttää korpukseen kokonaisina sen sijaan, että niistä otettaisiin vain fragmentteja. Käännösten pitäisi olla ammattikäntäjien kääntämiä sekä edustaa kulttuurisesti tyypillisiä, paljon luettuja ja käännettyjä genrejä. Zanettin (2000: 107) puolestaan painottaa korpuksen edustavuutta: korpuksen tekstipopulaation pitäisi olla riittävän suuri, jotta kyseisestä tekstipopulaatiosta voitaisiin tehdä yleistyksiä.³ Lisäksi hän pohtii, pitäisikö tekstit valita korpukseen satunnaisesti vai tietoisesti, mikä myös vaikuttaa edustavuuteen.

Korpuksen kokoaminen tapahtuu valitsemalla ensin tarvittava määrä tekstejä, jotka saatetaan sähköiseen muotoon. Korpukseen on itse tekstien lisäksi mahdollista lisätä lingvistisiä ja ekstralingvistisiä tietoja analyysiä varten (Zanettin 2000: 114). Teksteissä esiintyvillä sanoilla voidaan esimerkiksi antaa juokseva numerointi, lisäksi korpukselle voidaan tehdä sanojen perusmuodon **lemmaus** ja **sanaluokkataggaus**. Lemmattu korpus (jokaiselle sanaesiintymälle on annettu perusmuoto) on hyödyllinen siitä syystä, että se mahdollistaa myös perusmuotojen tarkastelun ja sen avulla voi saada tarkempia arvioita erilaisissa määrällisissä tutkimuksissa. Sanaluokka- ja perusmuototiedot auttavat muun muassa rakenteen ja leksikaalisen vaihtelevuuden tutkimisessa sekä yksittäisen sanan käytön tutkimisessa tietyssä sanaluokassa. Ekstralingvistisiä tietoja voivat olla muun muassa tiedot kääntäjästä ja alkutekstistä sekä tekstin julkaisemisvuosi.

---

³ Zanettin keskittyy artikkelissaan kuvailemaan rinnakkaiscorpusta, mutta tämä edustavuuden käsite pätee mielestäni myös verrannolliseen korpukseen.

3.3. Korpustutkimuskohteita

Korpustutkimusta varten on kehitetty työkaluja, jotka helpottavat ja nopeuttavat tutkimusta sekä mahdollistavat isojen tekstimäärien suhteellisen vaivattoman tarkastelun. Tässä tutkimuksessa käytetyn sovelluksen **konkordanssi**-työkalun avulla on mahdollista listata kaikki esiintymät halutusta sanasta tai korkeintaan kahden lekseemin sanonnasta korpuksessa, alakorpuksessa tai yksittäisessä tekstissä. Konkordanssi näyttää haetun lekseemi(e)n lisäksi yleensä kokonaisen virkkeen, jossa tulos esiintyy. Hakusanan ympärille on tarvittaessa mahdollista lisätä kontekstia. Lisäksi ohjelman avulla voi listata **kollokaatit**. Kollokaatiolla viitataan kahden lekseemin toistuviin, tilastollisin menetelmin todettaviin myötäesiintymiin (yleensä) lähikontekstissa eli lähellä toisiaan (Jantunen 2005: 165).

Kyseisen sovelluksen, kuten myös useimpien muiden ohjelmien, avulla on lisäksi mahdollista listata kaikki korpuksen, osakorpuksen tai yksittäisen tekstin sananmuodot tai lemmat joko aakkosjärjestyksessä tai esiintymistiheyden mukaan. Lisäksi on mahdollista listata vaivattomasti ja nopeasti tilastoja sanaesiintymistä, sanojen eri muotojen kokonaisluvusta sekä esiintymistiheyksistä. Nämä auttavat käännöstieteilijää huomaamaan käännöksissä ilmenevät epätavalliset esiintymistiheydet alkuperäisteksteihin verrattuna. Tämä on hyödyllistä, sillä juuri epätavallisten sanaesiintymien oletetaan vaikuttavan vastaanottajan suhtautumiseen käännöksiin sekä tekstien identifiointiin käännöksiksi. Edelleen on mahdollista tarkastella lekseemien distribuutioita teksteissä. Sen avulla voidaan huomata, johtuuko esimerkiksi jonkun tietyn lekseemin korkeampi taajuus siitä, että se on hyvin yleinen yhdessä tietyssä tekstissä tai että yksi kääntäjä on systemaattisesti käyttänyt kyseistä sanaa tuottamissaan teksteissä.

Bakerin mukaan verrannollisten korpusten avulla on mahdollista paljastaa käännöstekstien ominaispiirteet sekä piirteet, jotka ovat joko ali- tai yli-edustettuja käännösteksteissä alkuperäisteksteihin verrattuna (Baker 1995: 235–236). Käännösten yksinkertaisuuteen viittaavia ominaisuuksia voidaan Bakerin mukaan tutkia tarkastelemalla type–token-ratiota sekä leksikaalista tiheyttä.

Type-token-ratio eli **sananmuoto-sane-suhde**⁴ tarkoittaa erilaisten sananmuotojen eli tyyppien suhdetta sanojen kokonaismäärään. Sen avulla mitataan, kuinka usein keskimäärin tekstiin ilmaantuu sellainen sana, jota siinä ei ole aiemmin esiintynyt (Nevalainen 2005: 142). Tätä käytetään tekstien sanastollisen kompleksisuuden, rikkauden ja luettavuuden mittarina. Mitä korkeampi suhde, sitä rikkaampi, vaihtelevampi ja monimutkaisempi käytetty sanasto on.

Kukin kieli koostuu leksikaalisista ja kieliopillisista sanoista. Leksikaalisilla sanoilla tarkoitetaan sisältösanoja, kuten substantiiveja, adjektiiveja ja verbejä, kieliopillisilla taas muita sanoja (Baker 1995: 237). **Leksikaalinen tiheys** lasketaan jakamalla leksikaalisten aineiden lukumäärä tekstin/korpuksen kokonaissanamäärällä, ja lukumäärä kerrotaan 100:lla (saadaan % -luku). Bakerin mukaan sanat, jotka sisältävät paljon informaatiota, tekevät tekstistä raskaan. Jos suhteellinen leksikaalinen tiheys käännösteksteissä on alhaisempi kuin saman kielen alkuperäisteksteissä, saattavat kääntäjät tiedostamatta tai tiedostaen säännöstellä informaatiotaakkaa ja tehdä käännöksestä helppolukuisemman (Baker 1995: 238).

Hapax legomena eli **hapaksit**⁵ tarkoittavat taas sanoja, jotka esiintyvät teksteissä vain kerran (Nevalainen 2005:143). Myös niiden avulla mitataan sanaston rikkautta. Hapaksit kattavat yleensä suuren osan sanastosta, eivätkä ne siten ole mikään satunnaisilmiö. Tyypillisiä hapakseja ovat muun muassa erisnimet, ulkomaiset sanat ja fonologiset tai ortografiset tilapäismuodosteet sekä sananmuodosteet.

Nevalainen (2005: 143) huomauttaa, että yleisiä sanaston rikkautta mittaavia funktioita kritisoidaan, koska ne ovat riippuvaisia tekstin pituudesta. Tyyppien määrä ei kasva samassa suhteessa sanamäärän kanssa ja sanataajuuksien ennustaminen on vaikeaa, sillä sanat eivät esiinny tekstissä satunnaisesti. Satunnaisuutta rajoittavat muun muassa kielen syntaktiset rajoitukset, tekstin diskurssirakenne sekä temaattinen koheesio.

---

⁴ Jantusen (2004) käyttämä suomennos

⁵ Nevalaisen (2005) muotoilema kotoisa nimitys

3.4. Käännösuniversaalihypoteesit

3.4.1. Mona Baker suunnannäyttäjänä

Verrannollisia korpuksia on tähän asti käytetty enimmäkseen käännösuniversaalien tutkimiseen. Käännösuniversaalitutkimus sai alkunsa Mona Bakerin määrittämistä käännösuniversaaleista, joilla viitataan tiettyihin käännösten erityispiirteisiin, jotka ilmenevät käännösten kielessä ajasta ja kieliparista riippumatta ja jotka tekevät käännösten kielestä erilaista alun perin samalla kielellä tuotettuihin teksteihin verrattuna (esim. Baker 1993, 1996). Bakerin kehittämät käännösuniversaalihypoteesit ovat **yksinkertaistuminen** (simplification), **eksplisiittistuminen** (explicitation), **normaalistuminen** eli konservatiivistuminen (normalisation/conservatism) ja **tasoittuminen** (levelling out). Näille hypoteeseille on yritetty hakea tukea muiden tutkimusten avulla, ja myös kokonaan uusia universaalihypoteeseja on kehitetty, kuten **epätyypilliset leksikaaliset ja tekstuaaliset frekvenssit** sekä **leksikaaliset kombinaatiot ja kohdekielispesifisten uniikkiainesten aliedustuminen**.

Myös **interferenssiä** eli lähdekielen vaikutusta kohdekieleen on pidetty universaalina ilmiönä. Sitä se kiistelemättä onkin, mutta interferenssi eroaa kuitenkin muista universaalihypoteeseista, jotka yrittävät tuoda esille ne kääntämisen lainalaisuudet, jotka ilmenevät kääntämisessä kaikkialla lähde- ja kohdekielestä riippumatta. Interferenssi puolestaan on aina sidoksissa lähdekieleen, vaikka se ilmeneekin universaalilla tasolla. Hypoteeseja esitellään tarkemmin jäljempänä.

Chesterman huomauttaa, että olisi määriteltävä ne olosuhteet, joissa universaalit lainalaisuudet ilmenevät (Eskola 2002 > Chesterman 1997). Pitäisi määritellä, vaikuttavatko lainalaisuudet kaikkiin kääntäjiin aina ja kaikkialla vai vain tietyn kieliparin kääntäjiin tietynä aikana. Hän viittaa siis siihen, että olisi tutkittava universaalihypoteesien yleismaailmallista pätevyyttä. ”Ajatus käännöskielen lainalaisuuksista lähtee oletuksesta, että nimenomaan ’jokin käännösprosessissa’ vaikuttaa niin, että käännökset ovat taipuvaisia sisältämään omia erityispiirteitä sekä rajatuissa paikallisissa olosuhteissa että universaalisti

kaikessa kääntämisessä” (Eskola 2002: 48). Eskola toteaa, ettei vielä ole tietoa, mikä ”se jokin” on. Hän huomauttaa, ettei lainalaisuudella tarkoiteta sitä, että kaikki kääntäjät toimivat samalla tapaa. Sen sijaan sillä tarkoitetaan tilastollista todennäköisyyttä, että kääntäjät ovat tyypillisesti taipuvaisia toimimaan tietyn tendenssin mukaisesti. Eskola huomauttaa, että on olemassa eri vahvuisia universaaleja, mutta tuskin yksikään universaali on koskaan absoluuttinen ilmiö.

3.4.2. Yksinkertaistuminen ja eksplisiittistyminen

Yksinkertaistumishypoteesin mukaan käänösprosessi johtaa kielellisten rakenteiden, sanaston sekä tyylin yksinkertaistumiseen (Eskola 2002: 52–53). Hypoteesin mukaan kääntäjällä on tapana käyttää käänöksissä yksinkertaisempaa kieltä sekä katkaista pitkät virkkeet osiin (Baker 1996: 181–183). Lisäksi käänöskielen moniselitteisyydet vähenevät ja kielenkäyttö on suppeampaa. Myös käänöksen välimerkkien käyttö voi olla yksinkertaisempaa.⁶

Yksinkertaistumisella viitataan käänösstrategiaan, jolla tekstiä pyritään muokkaamaan selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi (Baker 1996: 182). Yksinkertaistumista voidaan Bakerin mukaan osittain tutkia tarkastelemalla lausepituuksia, sananmuoto-sanesuhdetta ja leksikaalista tiheyttä. Lausepituus mittaa tyyllillistä yksinkertaistumista, sananmuoto-sane-suhde ja leksikaalinen tiheys puolestaan sanastollista yksinkertaistumista.

Eksplisiittistymisellä tarkoitetaan, että käänöksissä ollaan muun muassa taipuvaisia selittämään asioita ja tarjoamaan taustatietoja (Baker 1996: 180–181). Eksplisiittistyminen voi ilmetä leksikaalisella ja syntaktisella tasolla. Bakerin mukaan voidaan olettaa, että käänöksissä syy–seuraus-suhteet ovat lähdetekstiä näkyvämmiin esillä.

---

⁶ Esimerkkinä tämänkaltaisesta tutkimuksesta: Blum-Kulka ja Levenston (1983), englannin ja heprean väliset käänökset; Vanderauwera (1985), käänökset hollannista englantiin.

3.4.3. Normaalistuminen ja tasoittuminen

Normaalistumiseen viitataan myös termeillä konservatiivistuminen, standardisointuminen ja konventionaalistuminen. Sillä tarkoitetaan kohdekielen ominaisuuksien yliedustumista sekä tyypillisten rakenteiden vahvistumista käännöksissä (Baker 1996: 183–184; Jantunen 2005: 170). Käännöskieli suosii normaalistumishypoteesin mukaan tiettyjä rakenteita, välimerkitystä, kollokaatioita, kliseitä ja niin edelleen. Normaalistuminen havaitaan Eskolan mukaan sekä käännösten suhteessa lähdeteksteihin että käännösten suhteessa kohdekielisiin teksteihin (Eskola 2002: 55–56). Esimerkiksi kääntäjä voi käyttää konventionaalista ilmausta lähdetekstin luovan ja epätavallisemman ilmaisuuden asemesta tai käyttää kieltä muuten vähemmän luovasti kuin alun perin samalla kielellä kirjoitetuissa teksteissä. Normaalistumista voi olla sekä kieliopillisella että leksikaalisella tasolla: käännökset ovat luonteeltaan tavanomaisia ja kliseisiä. Marginaaliset tyyliääripäät ovat aliedustettuja.

Eskola kuitenkin huomauttaa, että normaalistuminen voi olla myös kääntäjän tietoinen strategia eikä välttämättä inherentti ominaisuus. Esimerkiksi kääntäjä saattaa haluta mukauttaa käännöstekstin kohdekulttuurin tarpeisiin. Tämä kääntäjän tietoisuus voitaneen laajentaa käsittämään myös muut universaali-hypoteesit, sillä kääntäjä saattaa tietoisesti valita esimerkiksi yksinkertaistavansa käännöstä tai tehdä siitä vastaavasti eksplikoivan eli selittävän. Kääntäjähän on kuitenkin viime kädessä aktiivinen toimija käännösprosessissa tietoisine valintoineen.

Toury (1995) puhuu niin sanotusta standardisointumishypoteesista, jonka mukaan ”käännöksissä suositetaan kohdekielen tarjoamia tavallisia ja totuttuja ilmaisuja harvinaisten ja epätavanomaisten kustannuksella” (Eskola 2002: 57–58). Eskola huomauttaa, että Touryn hypoteesi on ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että käännöksissä ilmenee outoutta, vierautta ja epäidiomaattisuutta (Eskola 2002: 58). Eskolan kritiikki voitaisiin laajentaa käsittämään normaalistumishypoteesi yleensäkin, sillä siinä osoitettu ajatus käännösten tavanomaisuudesta ja standardimaisuudesta on ristiriidassa sen käsityksen kanssa, jonka mukaan käännökset poikkeavat alkuperäisteksteistä.

Tasoittumisella viitataan siihen, että käänöksillä on taipumus keskittyä pikemminkin jatkumon keskiöön kuin sen reunoille ja siten käänökset ovat samankaltaisia (Baker 1996: 184–185). Tasoittuminen ei Bakerin mukaan johdu lähde- tai kohdetekstistä, vaan se tarkoittaa, että käänöstekstit sijoittuvat kahden polaarin keskelle ja siten sisältävät vähän vaihtelua. Näin se eroaa normaalistumisesta, joka on kohdekielipainotteinen ilmiö, jonka mukaan kohdekielen piirteet korostuvat käänöksissä.⁷

3.4.4. Epätyypilliset frekvenssit

Oletus epätyypillisistä frekvensseistä koskee käänösten leksikaalisia, syntaktisia ja tekstuaalisia elementtejä. Bakerin mukaan (Jantunen 2004 < Baker 1993: 245) epätyypillisten frekvenssien taustalla on käänösprosessi, joka muokkaa käänöskielestä omanlaisensa. Käänös on syntynyt lähde- ja kohdekielen vaikutuksesta ja siten se heijastaa kummankin piirteitä, mutta myös poikkeaa niistä. Monet universaaliolotukset perustuvat epätyypillisiin esiintymistaajuuksiin, joko tietyn ilmiön ali- tai yliedustumiseen. Viimeaikaisten tutkimusten perusteella epätyypillisiä frekvenssejä ei kuitenkaan voi pitää epätoivottavina ilmiöinä käänöskielessä, vaan ne on tulkittu piirteiksi, jotka heijastavat käänöskielen sisäisiä ominaisuuksia (esim. Jantunen 2004, Eskola 2002). Tyypillisyydet ja epätyypillisyydet olisi siis nähtävä neutraaleina eikä arvottavina.

Eskola toteaa, että nimenomaan frekvenssipoikkeamat yhdistetään siihen, miksi käänökset kuulostavat oudoilta ja tuntuvat vierailta, ja että juuri sen vuoksi ne tunnistetaan käänöksiksi (Eskola 2002: 59). Universaalihypoteesin näkökulmasta epätyypilliset frekvenssit nähdään väistämättöminä käänösten erityispiirteinä.

---

⁷ Eskola (2002) tuo esille Laviosa-Braithwaiten (1996) tutkimuksen englannin käänösten ja alkuperäisenglantilaisten tekstien välillä. Tulokset eivät tukeneet käänösten suurempaa homogeneisyyttä, vaan kaunokirjallisuudessa tendenssi oli jopa päinvastainen.

3.4.5. Epätyypilliset leksikaaliset kombinaatiot ja kohdekielispesifisten uniikkiainesten aliedustuminen

Anna Maurasen mukaan käänöksissä esiintyy epätyypillisiä leksikaalisia kombinaatioita alkuperäiseen kieleen verrattuna (Jantunen 2004 < Mauranen 2000: 136). Mauranen näkee alkuperäissuomelle epätyypillisten kombinaatioiden rikastuttavan kieltä eikä näiden esiintyminen siis ole vältettävä ilmiö. Tämä käsitys on ristiriidassa normaalistumishypoteesin kanssa. Hypoteesin mukaanhan kohdekielen tyypilliset piirteet yliedustuvat käänöksissä ja siten käänökset suosivat tyypillisiä syntaktisia rakenteita, välimerkitystä, kollokaatioita ja kliseitä (Jantunen 2004).

Sonja Tirkkonen-Condit (2002, 2004) puolestaan tuo esille oletuksen, että kohdekielille spesifiset uniikkiaineokset, joita ei esiinny lähdekielessä, ovat taipuvaisia aliedustumaan käänöksissä. Tämä johtuu siitä, ettei lähdetekstissä ole stimulusta kyseisten uniikkiainesten käyttöön.

3.4.6. Interferenssi eli lähdekielen vaikutus

Interferenssillä tarkoitetaan kielessä ilmeneviä häiriöitä, jotka ovat jonkin toisen kielen aiheuttamia (Jantunen 2004, katso myös Eskola 2002). Interferenssiä on aikaisemmin pidetty lähdekielen negatiivisena ja epäsuotuisana vaikutuksena käänöskieleen. Lisäksi sitä on pidetty virheenä ja siten vältettävänä. Universaalitutkimuksen mukana interferenssiin on kuitenkin alettu suhtautua toisin: ”se on kääntämisessä ilmenevä lainalaisuus, jota ei voi eikä tarvitsekaan aina välttää” (Jantunen 2004: 49).

Interferenssi voi esiintyä monella tapaa. Se voi ilmetä muun muassa leksikaalisella, syntaktisella ja morfologisella tasolla sekä frekvenssi-poikkeamina (Eskola 2002: 58). Interferenssiä ei kuitenkaan saa sekoittaa muihin universaalihypoteeseihin sen vuoksi, että se on aina lähdekielestä johtuva eli kielikohtainen. Universaalihypoteesit taas pyrkivät paljastamaan kielestä riippumattomia ja universaaleja lainalaisuuksia.

3.4.7. Käännösuniversaalien kritiikkiä

Jantunen pitää Bakerin universaalikäsitettä ongelmallisena: ”hypoteesien tulkitseminen yleismaailmallisiksi kaikkea kääntämistä koskeviksi on tällä hetkellä mahdotonta, koska sekä hypoteesien perustana olevat havainnot samoin kuin tähän mennessä tehty tutkimus ovat keskittyneet pelkästään nykykieleen ja hyvin suppeaan valikoimaan” (Jantunen 2004: 50). Universaalihypoteesien kehittämisessä sekä tutkimuksessa ei ole huomioitu lainkaan historiallista ulottuvuutta.

Jantunen huomauttaa, että Bakerin universaalihypoteesit on kehitetty vertailemalla lähde- ja kohdetekstejä pienen tutkimusmateriaalin avulla: ”[p]eriateellisena ongelmana oletuksessa on se, että hypoteesien taustalla olevat havainnot perustuvat *kahta eri kieltä* edustavien tekstien vertailuun, kun taas hypoteesien lainalaisuuksien oletetaan koskevan *yhden kielen kahta eri muotoa*.” (Jantunen 2004: 52, korostus alkuperäisestä). Hypoteesit olisi siis luotava alkuperäiskielen ja käännöskielen vertailun pohjalta.

Myös tutkimusaineiston suppeus on nähty ongelmallisena: Chestermanin (Jantunen 2004 < Chesterman 2004: 42) mukaan universaalitutkimuksen tutkimusmateriaalin pitäisi kattaa käännökset monipuolisesti eikä sisältää pelkästään ammattilaisten käännöksiä sekä hyviksi käännöksiksi katsottuja tekstejä niin kuin nyt on ollut tapana. Jantunen puolestaan huomauttaa, että verrannolliset korpuukset ovat universaalitutkimuksen näkökulmasta osittain puutteellisia, sillä ne eivät ole kattavia kieli- ja genrevalikoimaltaan. Siten tulokset eivät voi antaa vastausta universaalihypoteeseihin.

Lisäksi monet hypoteesit ovat ristiriidassa keskenään. Sen vuoksi ne kaipaavat vielä lisätutkimuksia ja täydennystä. Käännökset voivat olla jollain tekstin tasolla yksinkertaistettuja, toisella tasolla taas eksplikoituja (Eskola 2002: 61). Eskola toteaa, että nämä eri tasot olisi selvitettävä sekä kehitettävä selkeät hypoteesit, jotta niitä voitaisiin testata eri ilmiöihin. Lisäksi universaalit tendenssit voivat olla päällekkäisiä ja vuorovaikutuksessa keskenään.

Hypoteesien ei enää oleteta olevan välttämättä yleismaailmallisesti päteviä. Esimerkiksi Eskola (2002) puhuu omassa väitöskirjassaan universaalien lainalaisuuksien sijaan globaaleista ja lokaaleista lainalaisuuksista. Eskola toteaa,

että: ”universaaleiksi tendensseiksi oletetut lainalaisuudet vaikuttavat monien tutkimustulosten perusteella varsin suhteellisilta ja epämääräisiltä: useiden säännönmukaisuuksien vahvuusaste vaihtelee eri kielenkäyttötilanteissa, ja jotkut havainnot osoittavat erisuuntaisia tuloksia eri konteksteissa, esimerkiksi tekstilajista tai käännosten asemasta riippuen” (Eskola 2002: 61). Eskola kuitenkin jatkaa, että tutkimisen avulla on mahdollista löytää säännönmukaisuuksia, jotka voivat johtaa kääntämistä koskeviin yleistyksiin.

Tulokset on saatu eri menetelmin, ja siten niitä on vaikea verrata. Tutkimuksissa on tähän mennessä verrattu eri kielten alkutekstejä ja käännöksiä sekä saman kielen eri kielivariantteja. Eskola kaipaisi lisää tutkimuksia samoin tutkimusmenetelmin, jotta tuloksia voitaisiin verrata toisiinsa (2002: 62). Lisäksi hänen mukaansa tutkimuksien avulla olisi selvitettävä, mitkä ilmiöt ovat paikallisia ja mitkä universaaleja. Eskolan mukaan eri näkökulmat auttavat saavuttamaan paremman yleiskäsityksen kääntämisen tendensseistä ja siten koko käännösprosessista. Samoilla linjoilla jatkaa Jantunen: ”Analyyseistä saatuja tuloksia kokoamalla voidaan kuitenkin ryhtyä hakemaan laajempaa evidenssiä oletuksille ja toisaalta tarvittaessa muokkaamaan hypoteeseja. Tulosten vertailu voi tosin osoittautua vaikeaksi, mikäli korpusten koostamisperiaatteet ovat olleet hyvin erilaisia.” (Jantunen 2004: 51).

4. KÄÄNNÖKSIEN JA ALKUPERÄISTEKSTIEN VERTAILU

4.1. Käännöskielen suhde lähdetekstiin ja kohdekieleen

Käännöksiä suhteita lähdekieleen on tutkittu aiemmin. Käännösuniversaalihypoteesit on kehitetty lähdetekstejä ja käännöksiä vertailevan tutkimuksen pohjalta (ks. esim. Baker 1993, 1995, 1996). Lähdetekstin ja käännöksen vertailuun perustuvaa tutkimusta ovat Bakerin lisäksi tehneet muun muassa Vanderauwera (1985), Blum-Kulka & Levenston (1983) sekä Klaudy (Jantunen 2004 < Klaudy 1996). He löysivät viitteitä siitä, että käännöskieli yksinkertaistuu lähdetekstiin verrattuna sekä syntaktisella että leksikaalisella tasolla.

Universaalihypoteesit pohjautuvat siis lähdekielen ja kohdekielen vertailuun perustuvaan tutkimukseen. Huomio on sittemmin kiinnittynyt enemmän käännöskielen ja alkuperäiskielen tarkasteluun. Tämänkaltaisen tutkimuksen avulla on joko etsitty tukea universaalihypoteeseille tai kyseenalaistettu niiden yleismaailmallinen paikkansapitävyys. Käännöksiä ja kohdekielisten alkuperäistekstien vertailua ovat tehneet muun muassa Laviosa-Braitwaite (1996, 1997) sekä Kohn (1996). Myös heidän tutkimustuloksensa tukivat leksikaalista ja kieliopillista yksinkertaistumista. Suomennoksia ja niiden ominaisuuksia on tutkimuksissa alettu verrata alun perin suomeksi tuotettuun materiaaliin enenevässä määrin. Seuraavassa luvussa keskitytään suomennosten ja alkuperäissuomen tutkimusten esittelyyn.

4.2. Käännössuomen tutkimuksia

Suomennoksia ja alkuperäissuomea vertaava tutkimus on käytännössä lähtenyt kasvuun vasta 1990-luvulla. Erityisesti kielellisten aineiden frekvenssejä sekä yli- tai aliedustumista on tutkittu paljon. Esimerkiksi Inkeri Vehmas-Lehto tutki käännösten määrällisiä tekijöitä, eli kielellisten keinojen käyttötaajuuksia (frekvenssejä) venäjistä suomennetuissa sanomalehtiartikkeleissa (Vehmas-Lehto 1989, 1999). Hänen tutkimusotteensa on kuitenkin vielä preskriptiivistä ja arvottavaa: ”käännettäessä pyritään siihen, että käännös olisi myös määrällisiltä tekijöiltään luontevaa tulokieltä” (Vehmas-Lehto 1999: 110). Muussa tapauksessa käännös voi Vehmas-Lehdon mukaan tuntua oudolta tai sitä voi olla vaikea ymmärtää. Vehmas-Lehto havaitsi, että venäjän kielestä suomennetuista sanomalehtiteksteistä löytyy määrällisiä eroja: teonnimiä eli deverbialisubstantiiveja ja substantiivilausekkeita on enemmän suomennoksissa kuin alkuperäissuomalaisissa teksteissä (Vehmas-Lehto 1999: 111–112). Lähdekieli oli vaikuttanut näihin määrällisiin eroihin. ”Määrällisten tekijöiden huomiotta jättäminen tekee käännöksistä **piilovirheellisiä**: käännös on näennäisesti oikein tehty ja sen jokainen virke voi sinänsä olla korrekti, mutta tekstistä kokonaisuutena syntyy outo vaikutelma” (Vehmas-Lehto 1999: 112, korostukset alkuperäisestä). Tämä piilovirheellisyys vaikeuttaa Vehmas-Lehdon mukaan viestin perillemeno.

Viimeisimmät tutkimukset ovat kuitenkin pyrkineet arvottamattomaan ja käännöskieltä kuvailevaan tutkimukseen. Esimerkiksi Sari Eskola (2002) tutki väitöskirjatutkimuksessaan englannista ja venäjistä suomennettujen kaunokirjallisten tekstien syntaktisia⁸ piirteitä alkuperäissuomalaisiin teksteihin verrattuna.⁹ Tutkimuksen lähtökohtana oli se, että suomen kieli on ominaispiirteiltään synteettinen. Eskola halusi tarkastella, korostuuko tämä suomen kielen tiiviys käännettäessä. Hän oletti, että käännöksissä esiintyy epätyypillisiä syntaktisia frekvenssejä, mikä ilmenee tiettyjen lingvististen aineiden –

---

⁸ Muita syntaksisia tutkimuksia ovat Karhu 1997, Puurtinen 1993.

⁹ Tutkimusmateriaalina oli Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitoksessa koottu Käännössuomen korpus, joka sisältää n. 1,9 milj. sanaa.

syntetisoivien rakenteiden, kuten esimerkiksi lauseenvastikkeiden – yliedustumisena. Tämänkaltainen kielen ”tiivistyminen” ei kuitenkaan saanut tukea tutkimuksista. Sen sijaan Eskola havaitsi lähdekielen olevan oleellinen tekijä: rakenteiden muodollinen vastineellisuus tai vastineettomuus lähdekielessä vaikutti mahdolliseen yli- tai aliedustumiseen.

Eskola (2002: 262–264) totesi päätelmiensä olevan yhdenmukaisia Sonja Tirkkonen-Conditin ja Anna Maurasen tulosten kanssa. Tirkkonen-Condit tutki suomen kielelle tyypillisten, mutta useissa lähdekielissä vastineettomien uniikkien ainesten esiintymistajuuksia englannista suomennetuissa sekä alkuperäissuomalaisissa akateemisissa ja kaunokirjallisissa teksteissä (2004, 2005). Hän havaitsi, että *mahdollisuutta* ja *riittävyyttä* merkitsevät verbit (esim. *jaksaa, malttaa, viitsiä, kehdata*) olivat aliedustettuja suomennoksissa. Lisäksi hän havaitsi, että suomenkielen liitepartikkelit *-kin/-kAAn*, *-han* ja *-pA*, joita indoeurooppalaisissa kielissä ei esiinny, ovat yleisempiä alkuperäissuomessa kuin käännössuomessa. Hän perustelee löytöään sillä, että lähdekielessä (englanti) ei ole stimuloivaa elementtiä liitepartikkelien käytölle.

Anna Mauranen (2000) puolestaan tutki akateemisten ja populaaritieteellisten tekstien leksikaalisia ketjuja käännössuomessa ja havaitsi, että käännöksissä käytetään epätavallisia sanayhdistelmiä ja lähisyonymymisten sanojen käyttö poikkeaa alkuperäissuomalaisten tekstien käytänteistä. Esimerkiksi synonyymiparista *ensiksi/ensinnäkin* ensimmäinen esiintyi useammin käännöksissä ja jälkimmäinen taas alkuperäissuomalaisissa teksteissä. Verbiparin *yrittää/pyrkii* ensimmäinen vaihtoehto oli ominaisempi käännöksille ja jälkimmäinen taas alkuperäissuomelle. Mauranen, Tirkkonen-Condit ja Eskola ovat kaikki päätyneet siihen, että kohdekielikohtaiset, uniikit ainekset ovat taipuvaisia aliedustumaan käännöksissä, ellei lähdekielessä ole stimulusta niiden käyttöön. He pitävät tätä yhdenlaisena kielen yksinkertaistumisena, sillä vaihtoehtojen hyödyntäminen on vähäisempää ja suppeampaa. Heidän tutkimustuloksensa tukevat oletuksia käännöskielen kaavamaisuudesta ja kielen resurssien suppeammasta käytöstä. Toisaalta taas sellaiset ainekset, joilla on lähdekielessä selkeä, yksiselitteinen ja frekventti vastine, usein yliedustuvat käännöksissä, sillä ne toimivat ikään kuin stimuluksena lähdetekstissä. Eskola havaitsi, että lausevastikemainen komitatiivirakenne oli odotusten vastaisesti

yleisempi venäjän ja englannin suomennoksissa kuin alkuperäis-suomessa. Eskolan mukaan tämä johtuu interferenssistä, sillä suomen kielessä on suora vastine lähdekielten rakenteille.

Jantunen on tutkinut lähisyronyymien käyttöä käännöksissä (2001, 2004, 2005). On oletettu, että käännöskieleen käytettäväksi valikoituvat synonyymipesyeiden jäsenistä vain tavallisimmat ja tämä synonyymien käytön kaventuminen puolestaan yksinkertaistaa käännösten sanastoa (Jantunen 2004: 3). Jantunen tutki, eroavatko alkuperäis-suomen ja käännössuomen synonyymien kontekstuaaliset valinnat toisistaan. Hän huomauttaa, että kielen inherentti luonne on pyrkiä taloudellisuuteen ja siksi turhat ainekset karsiutuvat kielestä pois. Tämän vuoksi synonyymiset sanat erikoistuvat, jotta ne säilyisivät, ja ne vakiintuvat erilaisiin käyttötapoihin ja -ympäristöihin. Siksi ei ole olemassa absoluuttista synonymiaa vaan niin sanottua lähisyronymiaa (esim. *isoisä, ukki, vaari*) (Jantunen 2004: 1–3). Synonyymien kontekstisidonnaisuuden takia synonyymejä ei voida käyttää vapaasti. Tästä syystä kääntäjät eivät voi tulla toimeen pienemmällä määrällä synonyymejä kuin alun perin suomeksi kirjoittavat.

Jantusen tutkimustulokset eivät ole tukeneet synonyymien leksikaalista yksinkertaistumista: esimerkiksi maksimoiden (esim. *aivan, ihan*) ja vahventajien (esim. *hyvin, kovin, oikein*) distribuutiot suomennetuissa akateemisen ja kaunokirjallisuuden alan teksteissä eivät poikenneet toisistaan merkittävästi (esim. Jantunen 2005: 167). Jantunen mukaan synonyymisten astemääritteiden käytössä ei tapahdu leksikaalista yksinkertaistumista, koska todellista synonymiaa ei ole, vaan synonyymit ovat kontekstisidonnaisia, ja siten niiden vapaa käyttö on mahdotonta. Toisaalta Jantunen (2005) huomasi, että astemääreet *hyvin* ja *kovin* ylliedustuvat käännössuomessa, ja hän päätteli, että kollokationaaliset rakenteet ovat herkkiä interferenssille ja käännösprosessin vaikutukselle. Tutkimusaineistona Jantunen käytti samaa kaunokirjallisuutta sisältävää Käännössuomen korpusta kuin Eskolakin.¹⁰

---

¹⁰ Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitoksessa on koottu Käännössuomen korpus. Tutkimuksessa tarkasteltu 3 osakorpusta: alkuperäis-suomen korpusta, monilähdekielistä käännössuomen korpusta ja yksikielistä käännössuomen korpusta (englanti).

Sampo Nevalainen (2005) on tutkinut käännösten kvantitatiivisia ominaisuuksia tarkastellen korpuksien taajuuslistoja.¹¹ Hänen tavoitteenaan oli tarkastella, tukevatko kvantitatiiviset havainnot yksinkertaistumishypoteesia. Nevalainen oletti, että kääntäjä on taipuvainen käyttämään synonyymien tutuimpia yläkäsitteitä ja karttamaan leimallista sanastoa (esim. murre- ja uudissanat) sekä idiosynkrasioita. Toisin sanoen oletus oli, että kääntäjä suosii tavanomaisia ilmaisukeinoja ja neutraaleja sanoja. ”Intuitiivisesti voi olettaa, että mainittu suuntaus näkyisi sekä sanojen taajuuksissa että sanaston laajuudessa” (Nevalainen 2005: 139). Hänen tutkimuksensa perustui erilaisiin käännöskielen yksinkertaistumista mittaaviin kvantitatiivisiin mittareihin, kuten keskimääräiseen virkepituuteen, leksikaaliseen tiheyteen ja type–token-ratioon, yleisimpien sanojen osuuteen kaikista sanoista, hapakseihin (hapax legomena), sanojen pituuteen ja sanaston yhtenäisyyteen (käsitteet esiteltä tarkemmin kappaleessa 2.4.4.).

Nevalaisen mukaan samoja mittareita voidaan käyttää yksinkertaistumishypoteesin tarkastelun lisäksi myös normaalistumisen tutkimiseen, jolloin käännökset ovat mainittujen parametrien mukaisesti lähempänä toisiaan kuin originaalitekstit. Nevalainen oletti, että suomennoksissa sananmuoto–sane-suhde on pienempi, yleisimpien sanojen osuus kaikista sanoista on suurempi, hapaksia on vähemmän ja sanat ovat keskimäärin lyhyempiä kuin alkuperäissuomenkielen teksteissä ja suomennosten sanasto on supisuomeen verrattuna yhtenäisempää. Toisin sanoen suomennoksissa on enemmän useissa näytteissä toistuvia sanoja ja vastaavasti vähemmän harvoissa näytteissä toistuvia sanoja. Lisäksi Nevalainen oletti, että käännössuomi on ”avainsanaisempaa”, eli suomennoksissa on enemmän sellaisia sanoja, joiden taajuus on merkittävästi korkeampi kuin supisuomessa (eli jotkut tietyt sanat yliedustuvat käännössuomessa). Lähes kaikki oletukset osoittautuivat oikeiksi. Ainoastaan avainsanoja löytyi odotusten vastaisesti enemmän alkuperäissuomesta, minkä Nevalainen arveli selittyvän tekstinäytteiden tematiikasta johtuvalla sanastollisella vaihtelulla. Nevalaisen tutkimustulokset tukevat yksinkertaistumishypoteesia.

---

¹¹ Tutkimusmateriaalina on Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitoksessa koottu Käännössuomen korpus. Nevalainen on muodostanut kaksi alakorpusta tutkimuksiinsa.

5. OPISKELIJAKÄÄNNÖSTEN KIELI

5.1. Tutkimusasetelma

Miksi käännössuomea pitäisi tutkia? Käännösten osuus kaikista tuotetuista teksteistä on edelleen suuri, ja jo se antaa aihetta käännösten tutkimiseen. Käännöskieli voidaan teoreetikkojen viimeisimpien ajatusten mukaan nähdä erillisenä kielivarianttina, joka poikkeaa alun perin suomeksi tuotetusta kielestä. Tutkijat pyrkivätkin nyt määrittelemään, millä tavalla nämä kaksi erillistä kielivarianttia poikkeavat toisistaan.

Miksi sitten pitäisi tutkia opiskelijoiden tekemiä käännöksiä ja niiden kieltä? Tirkkonen-Condit on sitä mieltä, ettei opiskelijakäännöksiä kannata ottaa mukaan käännössuomea tarkasteleviin analyysihin, sillä puutteellisesta ammattitaidosta johtuvat virheet saattavat vaikuttaa vinouttavasti tuloksiin. (Jantunen 2004: 51).¹² Chesterman puolestaan on sitä mieltä, että universaalitutkimuksissa tutkimusmateriaalin pitäisi kattaa käännökset monipuolisesti (Jantunen 2004 < Chesterman 2004: 42). Hänen mielestään materiaalin pitäisi sisältää niin ammattilaisten kuin ei-ammattilaistenkin käännöksiä sekä hyvien käännösten lisäksi myös huonoiksi käännöksiksi katsottuja tekstejä.

Opiskelijakäännöksiä kannattaa tarkastella siitä syystä, että käännöstieteen opiskelijat ovat tulevia ammattikäntäjiä. Tämänkaltainen tutkimus tuo esille ne erityispiirteet, jotka ilmenevät jo käännösopiskelijoiden teksteissä. Näitä tutkimustuloksia voitaisiin yhdessä muiden tutkimustulosten kanssa hyödyntää pedagogisesti. Käännöstutkimuksen avulla saadaan informaatiota käännösstrategioista ja on mielenkiintoista tarkastella, minkälaisiin strategioihin opiskelijat turvautuvat. Samalla on mahdollista analysoida, minkälaista

---

¹² Tirkkonen-Condit henkilökohtaisesti Jantuselle, Jantunen (2004) alaviite s. 51

käännöstapaa käännöskoulutuksessa opetetaan ja suositaan, sillä kokematon kääntäjä tukeutuu vankemmin ohjaajien näkemyksiin ja ohjaukseen.

5.2. Tutkimuksen kohteet ja hypoteesit

Työn tavoitteena on tarkastella opiskelijakäännösten suomen kieltä lähinnä kahden universaalihypoteesin – yksinkertaistumisen ja epätyypillisten frekvenssien – pohjalta ja katsoa, tukevatko tulokset näitä hypoteeseja. Oletuksena on, että opiskelijakäännöksen kieli on sanastollisesti yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomi. Lisäksi oletetaan, että käännösten sanaston taajuudet eroavat alkuperäissuomen sanojen taajuuksista merkittävästi.

Tarkoituksena on verrata alkuperäissuomen ja käännössuomen korpuksien sanastollisia ominaisuuksia taajuuslistojen avulla. Aluksi verrataan käännössuomen aineistoa alkuperäissuomeen määrällisten mittarien avulla. Määrällisen analyysin kohteeksi on valittu

- sananmuoto–sane-suhde,
- yleisimpien sanojen osuus kaikista sanoista,
- hapaksit sekä
- leksikaalinen tiheys.

Nevalaisen (2005) tapaan oletetaan, että alun perin suomeksi tuotettuun materiaaliin verrattuna suomennoksissa

- sananmuoto–sane-suhde on pienempi,
- yleisempien sanojen osuus kaikista sanoista on suurempi,
- hapakseja on vähemmän ja
- kieliopillisten sanojen osuus kaikista sanoista on korkeampi.

Tämän jälkeen verrataan aineistoissa esiintyvien yleisimpien sanojen taajuuksia toisiinsa. Tarkastelun kohteeksi on rajattu yleiskieli ja yleiset sanat, ja sen vuoksi tarkastelu on rajattu käsittämään sadan yleisimmän lemmän taajuudet. Mahdollisiin tilastollisesti merkittäviin eroihin pyritään etsimään syitä laadullisen analyysin avulla. Yleisesti oletetaan, että suomennosten sanaston taajuudet poikkeavat alkuperäissuomen sanaston taajuuksista ja siten

opiskelijoiden käännöskielen uusutus poikkeaa alkuperäissuomesta. Taajuuspoikkeamien otaksutaan aiheutuvan sekä lähdetekstistä että käännösprosessista. Laadullisen tarkastelun oletetaan paljastavan opiskelijoiden käyttämiä käännösstrategioita, joihin syvennytään esimerkkien avulla.

5.3. Materiaali

Tutkimusaineistoon kuuluu venäjänkielisiä sanomalehtitekstejä ja niiden suomennoksia sekä alkuperäissuomalaisia sanomalehtitekstejä. Käännössuomen tutkimusaineiston käännökset sekä niiden lähdetekstit on julkaistu kaksikielisessä rajalehdessä *Viipurin Sanomat (Выборгские Ведомости)* vuosina 2001–2003. Tampereen yliopiston opiskelijat ovat suomentaneet näitä artikkeleja käännöskurssilla. Kääntäjinä ovat toimineet sekä suomea että venäjää äidinkielenään puhuvat opiskelijat. Käännökset ovat opettajan tarkastamia, ja siten venäjää äidinkielenään puhuvien suomennosten voidaan olettaa olevan kielellisesti samantasoisia kuin suomea äidinkielenään puhuvien. Artikkelit on saatu tutkimusta varten Tampereen käännöstieteen (venäjä) laitoksen käännöskurssin opettajalta Arto Lehmuskalliolta.

Käännössuomen tutkimusaineisto on koottu omaksi pieneksi koekorpuksi¹³, ja tämän koekorpuksen kokoaminen vastaa pääosin korpuksen kokoamiselle asetettuja kriteerejä (esitely kappaleessa 2.4.2.). Ensinnäkin kootut artikkelit ovat todellisia ja julkaistuja tekstejä eli autenttisia. Artikkelit on sisällytetty koekorpuksen kokonaisina, koska ne ovat lyhyitä. Lisäksi ne edustavat hyvin yleisesti luettua tekstilajia. Koekorpuksen sisällytetty tekstit on valittu satunnaisesti, ja siten objektiivisuuden vaatimus täyttyy. Valinta oli siinä mielessä objektiivinen, että koekorpuksen on sisällytetty ne 40 lähdetextiä ja käännöstä, joiden parit löytyivät ensimmäiseksi tiedostoista, eikä tekstien teemaan ja sisältöön ole kiinnitetty huomiota. Lähdetekstit sisällytettiin koekorpuksen mahdollista kvalitatiivista tutkimusta varten. Tekstiartikkeleita koekorpuksessa on siis 40 ja sanoja vain hieman yli 17 000. Tekstien

---

¹³ Korpus on koottu Mihail Mihailovin kehittämään Access-sovellukseen.

keskimääräinen pituus on 426 sanaa. Koekorpuksen pienuuden vuoksi sitä ei voida kutsua varsinaiseksi korpukseksi, mutta tästä eteenpäin siihen viitataan kuitenkin kyseisellä termillä.¹⁴

Korpuksen kokoaminen vie paljon aikaa ja sen vuoksi varsinaista verrannollista korpusta ei ole koottu. Suomen kielen tekstipankkiin (SKT) on kerätty sähköiseen muotoon useiden eri sanomalehtien vuosikertoja, joten se tarjoaa kattavan vertailuaineiston. Koska Viipurin Sanomat (VS) on levikiltään hyvin alueellinen sanomalehti, on SKT:sta valittu ensisijaiseksi vertailuaineistoksi pienen alueellisen sanomalehden vuosikerta suunnilleen samalta ajanjaksolta. Vertailuaineisto ei voi teknisistä syistä olla liian suuri, vaan sen kokoinen, että sitä voi käsitellä yleisten tekstinkäsittelyohjelmien avulla. Siten kielipankin materiaaleista on valittu Hämeen Sanomien vuosikerta 2000 (HäSa), sillä se ei ole kooltaan liian suuri (lähes 200 000 sanaa) ja se vastaa ajallisesti käännosten julkaisuajankohtaa.

Käännessuomen aineisto oli valmiiksi sähköisessä muodossa ja se kopioitiin Access-ohjelman sovellutukseen. Sovellus antaa sanoille numerot juoksevassa järjestyksessä. Lisäksi se merkitsee jokaiselle sananmuodolle lemman eli perusmuodon. Se tekee myös sanaluokkataggauksen automaattisesti. Näistä toiminnoista huolimatta koko aineisto oli käytävä läpi käsin, sillä ohjelma ei aina osaa erottaa sanojen perusmuotoja eikä määrittää oikeita sanaluokkia. Lisäksi ohjelma antaa automaattisesti kieliopillisia tietoja, kuten substantiivien sijat ja verbien taivutusmuodot. Myös kieliopillisissa tiedoissa on virheitä, jotka täytyy korjata käsin, jotta analyysin virheprosentti pienenesi. Kyseistä tutkimusta varten korpuksen kieliopillisia tietoja ei ole tarkistettu, koska kieliopilliset tekijät eivät ole tarkastelun kohteena. Vaikka korpustutkimukseen on kehitetty monia hyviä työkaluja ja ohjelmia, ei kaikkea voida jättää tietokoneen varaan, sillä se ei osaa tulkita ja analysoida tilanteita ihmisen tavoin.

Materiaalista on vielä huomautettava, että lähdetekstien laatimisessa on ollut mukana kymmenen kirjoittajaa, joista yksi on laatinut kymmenen, yksi kahdeksan ja yksi kuusi tekstiä (kolmen tekstin osalta kirjoittajaa ei ole

---

¹⁴ Korpuksella yleensä viitataan suureen määrään tekstejä; miljoonan sanan korpusta pidetään vielä pienenä.

mainittu). Lähdetekstien kirjoittajien lukumäärä on huomioitava, sillä yllä mainituilla kolmella kirjoittajalla saattaa olla omat poikkeavat kirjoitustyylinsä, jotka voivat vaikuttaa käännöksiin. Toisaalta on huomioitava myös kääntäjien lukumäärä. Kääntäjiä on yhteensä yksitoista, ja he kaikki ovat kääntäneet 3–5 käännostä. Osa käännoksistä on tehty kahden kääntäjän välisenä yhteistyönä. Kääntäjien tekstien lukumäärät jakautuvat suhteellisen tasapuolisesti, joten yhden kääntäjän tyylin ei pitäisi vaikuttaa merkittävästi tutkimustuloksiin.

5.4. Viipurin Sanomien opiskelijakäännösten kieli

5.4.1. Kvantitatiivinen tarkastelu

Tutkimuksessa tarkastellaan aluksi sananmuoto–sane-suhdetta. Tarkastelun kohteeksi on valittu lemmat, joten tarkemmin määriteltynä tarkastellaan erilaisten lemموjen suhdetta saneisiin. VS:n suhteeksi saadaan 26,0 % ja HäSa:n 13,1 %. Odotusten vastaisesti käännosten sananmuoto–sane-suhde on korkeampi, mikä viittaa siihen, että käännoksissä esiintyy huomattavasti enemmän erilaisia lemموja kuin spontaaneissa teksteissä. Siten käännoosuomi vaikuttaa rikkaammalta ja monipuolisemmalta kuin alkuperäissuomi. On kuitenkin tärkeää huomata, etteivät luvut ole suoraan verrattavissa toisiinsa, sillä HäSa:n materiaali on huomattavasti suurempi. Sanaston rikkautta mittaavia menetelmiä kritisoidaan juuri siitä syystä, että ne ovat riippuvaisia tekstin pituudesta: ”[t]yppien määrä ei kasva samassa suhteessa sanamäärän kanssa, ja sanaston kasvua tai sanataajuuksia on vaikea tai jopa mahdoton ennustaa, koska sanat eivät esiinny teksteissä satunnaisesti” (Nevalainen 2005: 143). Tarkempien tulosten saamiseksi suhteet pitäisi standardoida, jotta niitä voitaisiin verrata suoraan keskenään. Silloinkaan suhdelukujen perusteella ei voitaisi tehdä ehdottomia johtopäätöksiä.

Verrataan seuraavaksi yleisimpien lemموjen osuutta koko sanastosta. Mitä korkeampi osuus on, sitä tavallisempia yleisimmät sanat ovat kyseisessä tekstissä. Sadan yleisimmän lemman osuudet ovat seuraavat: VS 36,9 % ja HäSa

30,2 %. Odotusten mukaisesti yleisimpien lemموjen osuus sanastosta on suurempi suomennoksissa. Näyttää siltä, että käänöksissä yleiset sanat esiintyvät tekstissä useammin kuin alkuperäissuomessa, ja siten käänösten kieli vaikuttaa yhtenäisemmältä. Verrataan vielä 1000 yleisimmän lemman osuuksia toisiinsa: VS 73,5 % ja HäSa 59,8 %. Tässä ero korostuu entisestään ja käänössuomen sanasto tuntuu todellakin olevan yhtenäisempää ja yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomen sanasto. Nämä tulokset ovat ristiriidassa sananmuoto–sane-suhteen kanssa. Kuten jo todettiin, suhde on vahvasti riippuvainen tekstin pituudesta, ja koska VS:n ja HäSa:n koot poikkeavat huomattavasti toisistaan, eivät arvot ole suoraan vertailukelpoisia. Aineiston koko vaikuttaa varmasti myös yleisimpien sanojen osuuksiin, sillä mitä pidempiä teksti ja tekstiaineisto ovat, sitä suuremmalla todennäköisyydellä niissä on uusia, erilaisia sanoja. Sen vuoksi myös näitä tuloksia voidaan pitää korkeintaan suuntaa-antavina.

Hapaksien (lemmat) osuudet ovat myös mielenkiintoisia: VS 15,1 % ja HäSa 6,7 %. VS:n aineisto näyttää sisältävän melko suuren osuuden hapaksia. Siten käänössiomi vaikuttaa olevan sanastollisesti rikkaampaa kuin alkuperässiomi. Tämä on jälleen ristiriidassa sekä odotusten että edellisten tulosten kanssa.

Verrataan vielä aineistojen leksikaalisia tiheyksiä. VS:n leksikaalinen tiheys on hyvin korkea, sillä se on 84 %. HäSa:n arvoksi saadaan puolestaan 75 %. Tämä tarkoittaa, että suomennokset sisältävät vain pienen määrän kieliopillisia sanoja, jotka tekevät tekstistä helpommin vastaanotettavan. Tämä ei vastaa odotuksia siitä, että käänökset sisältävät suuren määrän kieliopillisia sanoja, joiden avulla kääntäjän oletetaan tekevän käänöksestä entistä helpopolukuisempaa ja yksinkertaisempaa. Tarkastelun perusteella käänökset sisältävät paljon informaatiopitoisia leksikaalisia sanoja, joiden pitäisi tehdä tekstistä raskaslukuista

Määrällisten mittareiden avulla suoritettu analyysi tuotti ristiriitaisia tuloksia, joiden perusteella ei voida vielä päätellä, että opiskelijakäänösten kieli on yksinkertaistunut alkuperässiomeen verrattuna. Ristiriitaiset tulokset johtuvat osittain siitä, että aineistojen koot poikkeavat toisistaan huomattavasti. Toisaalta itse kvantitatiivinen tutkimus on riittämätön kuvaamaan sanastollisia eroja. Kvantitatiivisia mittareita onkin kritisoitu, etteivät ne riitä selvittämään

sanastollisiin eroihin vaikuttavia tekijöitä (Nevalainen 2005: 156, Tommola 2005: 107). Sanaston tarkastelu vaatii syvällisempää tutkimusotetta ja käännosten ja lähdetekstien vertailu on useimmiten paikallaan. Seuraavaksi verrataan VS:n ja HäSa:n yleisimpien sanojen frekvenssejä, mutta kvantitatiiviseen tutkimukseen yhdistetään myös laadullinen näkökulma. Tavoitteena on selvittää, onko käännoaineiston sanasto todellakin yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomen sanasto.

5.4.2. Kvalitatiivinen tarkastelu – usein esiintyvät sanat

5.4.2.1. Sata yleisintä lemmaa

Sadan yleisimmän lemman tarkastelu osoittaa, että 68 % lemmoista esiintyy sekä VS:n että HäSa:n listoilla (Liite 1). 32 % lemmoista on siis erilaisia, ja nämä sijoittuvat lähinnä listan viimeisten 50 lemman joukkoon. Kumpikin lista sisältää tyypejä kaikista sanaluokista, tosin enemmistö on substantiiveja, verbejä ja pronomineja. Toisistaan poikkeavat lemmat ovat lähinnä substantiiveja, mutta joukkoon mahtuu myös muun muassa verbejä. Mihail Mihailov (2005) on myös verrannut venäjistä suomennetun kaunokirjallisuuden ja alkuperäissuomen sanalistoja. Kuten Mihailov toteaa, kummatkin sanalistat sisältävät tietysti samoja sanoja, sillä tekstit on kirjoitettu samalla kielellä. Muun muassa tekstin aihe, tekstilaji, tekijä ja lähdekulttuuri voivat vaikuttaa sanaston eroihin.

VS:n ja HäSa:n sanalistojen nopea vertailu näyttää osoittavan, että VS:n lemموjen frekvenssit ovat korkeampia kuin HäSa:n, eli kyseiset lemmat esiintyvät useammin käänno-suomessa kuin alkuperäissuomessa. VS:n korkeammat taajuudet viittaavat siihen, että VS:ssa yleiset sanat ovat vielä yleisempiä kuin HäSa:ssa. Siten VS:n sanasto poikkeaa alkuperäissuomea edustavasta ja normina toimivasta HäSa:sta. Tämän perusteella voi olettaa, että käännoksissä suositaan yleisimpien sanojen käyttöä, mikä on osoitus tietynasteisesta sanaston normaalistumisesta ja yksinkertaistumisesta. Tutkitaan

seuraavaksi, ilmeneekö tämä sama ilmiö, kun tarkastelun kohteena ovat eri sanaluokkien frekvenssierot.

5.4.2.2. Substantiivit

Substantiiveja on sadan yleisimmän lemman listoilla melko paljon (VS 35 %, HäSa 30 %). VS:n listalta löytyy määrällisesti enemmän substantiiveja. Yhteisiä substantiiveja on 14 ja ne on esitetty taulukossa 1. Taulukkoon on merkitty substantiivien frekvenssit VS:ssa ja HäSa:ssa sekä frekvenssien välinen erotus. Substantiivit ovat tavallisia sanoja ja niiden taajuudet eroavat toisistaan. Tässäkin tapauksessa VS:n frekvenssit ovat usein korkeampia kuin HäSa:n. Eniten frekvenssieroja on sanojen *aika*, *kaupunki*, *lapsi* ja *nainen* taajuuksissa.

Taulukko 1. Yhteiset substantiivit

Esiintyy Molemmissa	f/Vs	f/HäSa	Erotus
aika	4,87	1,58	-3,29
alue	1,88	1,16	-0,72
asia	1,64	1,86	0,22
ihminen	2,05	1,70	-0,35
kaupunki	3,17	1,75	-1,42
lapsi	2,29	1,07	-1,22
maa	1,29	1,51	0,22
mieli	1,70	1,03	-0,67
nainen	1,94	1,03	-0,91
nuori	1,41	1,47	0,06
osa	1,82	1,22	-0,60
päivä	1,47	1,06	-0,41
työ	2,46	1,63	-0,83
vuosi	7,92	7,85	-0,07

Vain HäSa:ssa esiintyvät substantiivit

Substantiivit, jotka sisältyvät HäSa:n sadan yleisimmän lemman joukkoon, käsittävät sanoja, jotka kertovat suomalaisesta yhteiskunnasta (taulukko 2). Tällaisia ovat esimerkiksi *Aho*, *Halonen*, *EU*, *Hämeen Sanomat*, *Hämeenlinna*, *Riihimäki* ja *STT*. Osa näistä sanoista on yleisiä siitä syystä, että kyseessä on paikallinen, levikiltään rajoittunut sanomalehti. Muita kulttuurisidonnaisia sanoja ovat *kunta* ja *markka*. Näitä sanoja ei esiinny lähes laisinkaan VS:ssa.

Taulukko 2. Vain HäSa:ssa esiintyvät substantiivit

Vain HäSa	f/Vs	f/HäSa	Erotus
aho	-	1,65	-
ehdokas	-	1,16	-
eu	0,12	1,08	0,96
halonen	-	1,62	-
helsinki	0,35	1,37	1,02
hämeen sanomat	-	1,10	-
hämeenlinna	-	5,17	-
kunta	0,18	1,88	1,70
markka	-	2,37	-
mies	0,94	1,22	0,28
määrä	1,06	1,04	-0,02
presidentti	1,00	1,58	0,58
prosentti	0,18	2,30	2,12
riihimäki	-	1,33	-
stt	-	1,42	-
suomi	1,11	2,91	1,80

Vain VS:ssa esiintyvät substantiivit

Myös VS:ssa esiintyvien substantiivien joukkoon sisältyy kulttuurisidonnaisia sanoja, kuten *Leningrad, miliisi, rupla, Pietari, Viipuri, Vladimir ja Znamenski*. Näistä kuitenkin suurin osa esiintyy myös HäSa:ssa. Käännöksissä on mahdollista käyttää kulttuurisidonnaisten sanojen vastaavia funktionaalisia vastineita, ja ratkaisu saattaisi olla hyvinkin toimiva kohdekielellä (Mihailov 2005: 86). Mihailov kuitenkin varoittaa, että tällaisessa tapauksessa käännöksestä saattaa tulla liian kotoutettu ja suomalainen. Esimerkiksi jos VS:n käännöksissä käytettäisiin *miliisin* sijaan substantiivina *poliisi*, saattaa tekstistä tulla liian suomalaisen oloinen tai jopa oudon tuntuinen. Varsinkin, kun Suomessa on laajalti tunnettua, että Venäjällä poliisin tehtäviä hoitavia organisaatiota sekä henkilöitä kutsutaan käsitteellä *miliisi*. Siksi mielestäni on oikeutettua jättää käännöksiin vieraita sanoja paikallisvärin säilyttämiseksi.

Taulukko 3. Vain VS:ssa esiintyvät substantiivit

Vain VS	f/VS	f/HäSa	Erotus
elokuva	3,29	0,25	-3,04
isä	1,23	0,21	-1,02
johtaja	1,99	0,60	-1,39
koulu	1,76	0,92	-0,84
leningrad	1,58	0,01	-1,58
lääni	1,64	0,06	-1,58
millisi	2,35	-	-
opettaja	1,76	0,46	-1,30
paikka	1,53	0,67	-0,86
pietari	2,17	0,06	-2,11
raha	1,53	0,44	-1,09
rupla	2,29	0,01	-2,28
saari	1,41	0,06	-1,35
sauna	1,76	0,06	-1,70
talo	1,53	0,51	-1,02
työntekijä	1,76	0,60	-1,16
venäjä	2,41	0,57	-1,84
viipuri	8,33	0,01	-8,32
vladimir	1,41	0,11	-1,30
yömaja	1,94	-	-
znamenski	1,35	-	-

Substantiivien taajuuseroissa ei sinänsä ole mitään erikoista, sillä taajuuksiin vaikuttavat monet seikat, kuten tekstin aihe ja lähdekulttuuri. Toisistaan eroavia substantiiveja on kuitenkin määrällisesti enemmän kuin yhteisiä, ja siten voisi päätellä, että substantiivien taajuudet riippuvat vahvasti tekstin sisällöstä sekä lähdetekstistä.

Tarkastellaan seuraavaksi, löytyisikö substantiivien frekvensseistä odottamattomia poikkeamia. Pohditaan myös frekvenssierojen syitä.

Substantiivien frekvenssien tarkastelua

Tarkasteltaessa kaikkien, sekä yhteisten että erilaisten, substantiivien taajuuksia (taulukot 1, 2 ja 3) huomataan heti ensisilmäyksellä, että kaikkien substantiivien taajuudet eroavat toisistaan. Kuten jo aikaisemmin pääteltiin, substantiivien kohdalla taajuuserot ovat odotettavia, koska tekstien sisältö näyttää vaikuttavan voimakkaasti substantiiveihin, ja siten erot eivät ole yllättäviä.

Substantiivien frekvenssieroista silmiin pistää kuitenkin sellainen sosiolingvistinen seikka, että sanojen *ihminen, lapsi, nainen, isä ja nuori* taajuudet ovat korkeammat VS:ssa. Sanan *mies* taajuus on puolestaan korkeampi HäSa:ssa. Mihailov havaitsi omassa tutkimuksessaan, että sanat *mies* ja *nainen* esiintyvät useammin alkuperäissuomessa, *ihminen* taas käännössuomessa. Mihailov ehdottaa, että tämä ilmiö johtuu siitä, ettei suomen kielessä ole kieliopillista sukua. Esimerkiksi venäjän kielen pronomineille *он/она* ei ole vastineita suomen kielessä. Pelkkä *hän*-pronomini ei paljasta sukua, mikä voi osaltaan vaikuttaa *mies* ja *nainen* -sanojen esiintymiseen käännössuomessa. *Он*-pronominin tarkastelu osoittaa kuitenkin, ettei sitä ole kertaakaan käännetty vastineella *mies*. *Она*-pronomini on käännetty vastineella *nainen* vain kerran:

(7) *Она* ушла. Вслед за ней приходит *старушка* и приносит аккуратно завернутый в газету... паспорт *девушки*.

Nainen lähti, ja melkein heti tänne tuli vanha *nainen*, joka toi siististi sanomalehteen käärityn... äskeisen nuoren *naisen* passin.

Esimerkki tuo esille kaksi muuta tapausta, jolloin joku muu kuin venäjänkielinen sana *женщина* 'nainen' on käännetty vastineella *nainen*. Venäjän kieli pyrkii välttämään toistoa paljon tarkemmin kuin suomen kieli, ja sen vuoksi kyseisessä virkkeessä on käytetty kolmea erilaista sanaa, jotka kaikki viittaavat naispuoliseen henkilöön. Kyseisten substantiivien, kuten muidenkin substantiivien, frekvenssierot näyttäisivät johtuvan lähdeteksteistä tai olevan muuten sattumanvaraisia.

5.4.2.3. Pronomininit

Tarkastellaan seuraavaksi pronominien taajuuksia. Yleisimmistä lemmoista pronomineja on hieman yli 10 %. Näistä lähes kaikki ovat samoja, VS:n listassa on kaksi ja HäSa:n yksi toisistaan poikkeavaa pronominia (taulukko 4). Yleisesti voidaan havaita, että VS:n pronominien taajuudet ovat yhtä lukuun ottamatta korkeampia.

Taulukko 4. Pronominit

Esiintyy molemmissa	f/VS	f/HäSa	Erotus
he	5,63	1,7	-3,93
hän	7,27	5,8	-1,47
itse	2,05	1,18	-0,87
kaikki	3,75	1,98	-1,77
me	2,46	1,17	-1,29
mikä	2,58	1,52	-1,06
moni	1,35	1,16	-0,19
muu	2,17	1,93	-0,24
ne	4,16	2,51	-1,65
joka	14,30	7,86	-6,44
se	13,2	8,65	-4,55
tämä	4,63	3,73	-0,90
vain VS			
mikään	1,47	0,97	-0,50
minä	1,35	0,68	-0,67
vain HäSa			
toinen	0,47	2,2	1,73

Aikaisemmin kiinnitettiin jo huomiota *hän*-pronimiin. Sen taajuus on huomattavasti korkeampi VS:ssa. Siitä huolimatta, ettei suomen kielen *hän*-pronimi tuo venäjänkielisen vastineen tavoin esille sukua, esiintyy *hän* useammin käännöksissä kuin alkuperäis-suomessa. Myös monien muiden pronomien taajuudet poikkeavat huomattavasti toisistaan (esimerkiksi *he*, *se*, *ne*, *kaikki*, *toinen*). Mihailov toteaa, että lähdekieli vaikuttaa pronomien käyttöön voimakkaasti ja sen vuoksi on loogista, että niiden taajuudetkin poikkeavat merkittävästi.

Katsotaan vielä löytyisikö pronomien korkeammille taajuuksille muita selityksiä. Tarkastellaan *itse*-pronominin käyttöä. Ensinnäkin pronomina *itse* on käytetty katkelmien käännöksissä, vaikei sitä ole lainkaan lähdetekstissä (esimerkit 8 ja 9). Kääntäjä on halunnut lisätä painoarvoa käyttämällä *itse*-pronominia. Toisaalta suomen kielen rakenne saattaa joskus vaatia kyseisen pronominin käyttöä (esimerkki 10).

(8) При этом сумма НДС, которое государство обязано возратить экспортеру, зачастую получается в несколько раз выше, чем стоимость товара на внутреннем рынке.

Viimeksi mainitussa tapauksessa arvonlisäveronpalautus, jonka valtio joutuu maksamaan maastaviejälle, saattaa olla parikin kertaa korkeampi kuin *itse* tuotteen hinta Venäjän markkinoilla.

(9) - Я написал сценарий и снимаю фильм о том, что сам видел и знаю, о том, что было.

- Kirjoitin *itse* käsikirjoituksen ja teen elokuvan siitä, mitä itse olen nähnyt ja kokenut - siitä, millaista oli.

(10) Окупаемость этого проекта- всего 6 лет.

Rata maksaa *itsensä* takaisin jo kuudessa vuodessa.

Seuraavassa esimerkissä *itse*-pronomini esiintyy kahdesti. Sitä on käytetty vastineena venäläisille pronomineille *сам* ja *себя*:

(11) Что можешь сделать *сам*- за то и денег не плати,- старинная русская поговорка призывала к трудолюбию, возможности сэкономить на том, что можно сделать своими руками. Надеяться нужно только *на себя*, на свои силы- никакие митинги не восстановят баланса.

”Älä maksa siitä, minkä voit tehdä *itse*”, sanoo vanha venäläinen sananlasku. Se kehottaa olemaan ahkera ja säästämään siinä, minkä voi tehdä omin käsin. Täytyy siis luottaa vain omaan *itseensä*.

Venäläinen *себя*-pronomini esiintyy myös lukuisissa muissa sijoissa (esimerkki 12). Lisäksi pronominista *сам* 'itse' (esimerkki 13) esiintyy myös pidempi *самый* (refleksiivipronomini) muoto (esimerkki 14).

(12) - Сейчас, если прохожий найдет шапку, то, как правило, и оставляет *себе*. Не нужна- пнет ее подальше.

Mutta nyt, jos joku löytää pipon, hän yleensä ottaa sen *itselleen*, tai jos ei sitä tarvitse, niin potkaisee syrjään.

(13) "Вопросов не задавать, Он все скажет *сам*..."

”Ette saa esittää omia kysymyksiä, presidentti kertoo kaiken *itse*...”

(14) Выборгская таможня, одна из немногих в России, старше *самой* таможенной службы.

Viipurin tulli on yksi harvoista Venäjällä, joka on *itse* tullilaitostakin vanhempi.

Lisäksi venäjän kielen sana *лично* 'henkilökohtaisesti' on saanut vastineekseen pronominin *itse*:

(15) Строительство, как известно, *лично* курирует Владимир Путин.

Rakentamisen taustavoimana on tunnetusti *itse* Vladimir Putin.

Esimerkit osoittavat, että *itse*-pronominille on venäjän kielessä enemmän kuin yksi vastine, ja nämä venäläiset vastineet ovat toimineet stimuluksena käännettäessä kohdekieleen. Lähdekieli on siten vaikuttanut kyseisen pronominin yliedustumiseen. Lisäksi pronominia on käytetty tehokeinona, jolloin sen esiintymiseen on vaikuttanut kääntäjän valitsema käänösstrategia.

5.4.2.4. Verbit (*tulla, sanoa/kertoa ja saada*)

100 yleisimmän lemman joukkoon mahtuu yhteensä 23 erilaista verbiä, joista 15 löytyy kummaltakin listalta. Lisäksi sekä VS:n että HäSa:n listoilta löytyy neljä sellaista verbiä, jota ei ole toisella listalla. Nämä verbit on esitetty taulukossa 5. Yleisenä huomiona voidaan esittää, että VS:n verbien frekvenssit ovat yli puolessa tapauksista korkeampia kuin HäSa:n. Eniten poikkeavat verbien *kertoa, olla, saada, ja tulla* frekvenssit. Myös muiden verbien taajuuksissa on merkittäviä eroja.

Taulukko 5. Verbit

	Verbit	f/VS	f/HäSa	Erotus
Esiintyy molemmissa	alkaa	1,35	1,19	-0,16
	ei	15,30	10,80	-4,50
	haluta	1,23	1,32	0,09
	jäädä	1,23	1,29	0,06
	kertoa	3,93	2,53	-1,40
	käydä	1,94	1,42	-0,52
	olla	55,40	52,70	-2,70
	ottaa	1,64	1,29	-0,35
	pitää	2,87	3,14	0,27
	saada	6,16	4,95	-1,21
	sanoa	1,64	2,55	0,91
	tehdä	3,34	3,48	0,14
	toimia	1,99	1,09	-0,90
	tulla	4,93	3,45	-1,48
	voida	4,16	4,20	0,04
vain VS	eikä	1,29	1,00	-0,29
	joutua	1,35	0,77	-0,58
	löytää	1,41	0,45	-0,96
	myydä	1,29	0,49	-0,80
vain HäSa	antaa	1,11	1,45	0,34
	ettei	0,70	1,03	0,33
	kuulua	1,11	1,13	0,02
	käyttää	1,23	1,20	-0,03

Tulla-verbi

Tulla-verbin korkeampaa taajuutta on mahdollista perustella tarkastelemalla, kuinka venäjän kielessä yleisesti esiintyvä futuuri on vaikuttanut käännössuomen rakenteisiin. Suomen kielessä *tulla*-verbillä viitataan tulevaan aikaan sellaisissa tapauksissa, joissa presensmuoto tulkittaisiin nykyhetkeen viittaavaksi (MOT CD-sanakirja). Usein tämänkaltaista futuurimuotoa käytetään kuitenkin turhaan. Tarkasteltaessa *tulla*-verbin konkordansseja huomataan, että käännössuomen aineistosta pistää silmään vain kaksi tällaista tapausta:

- (16) На эти три объекта в *ближайшее время и будут направляться* основные финансовые ресурсы, отпускаемые федеральным бюджетом на развитие отечественных автомагистралей.

Näihin kolmeen kohteeseen *tullaan lähitulevaisuudessa* suuntaamaan pääresurssit, jotka valtio on myöntänyt kotimaisen tieliikenteen kehittämiseksi.

- (17) Проект включает в себя строительство административного здания, где и *разместится* компания "Выборг", а также авиационно-технической базы для обслуживания пассажирских самолетов Ил-114 и соответствующую инфраструктуру.

Suunnitelma sisältää toimistotalon, missä yritys *myöhemmin tulee toimimaan*, ja sen lisäksi IL-114- matkustajakoneita palvelevan aseman perustamisen.

Venäjän kielen futuuri ei siis selitä *tulla*-verbin korkeampaa taajuutta VS:ssä. Johtuuko *tulla*-verbin korkeampi taajuus sen sijaan lähdetekstistä tai käännösstrategioista? Vertaillaan verbin taajuuksia vielä laajempaan aineistoon. Laajempaa alkuperäissuomen aineistoa edustavat Suomen kielen tekstipankin (SKT) kaikki suomenkieliset sanomalehtiaineistot HäSa:n vuosikertaa 2000 lukuun ottamatta. Taajuudeksi saadaan 3,26, mikä on lähes sama kuin HäSa:n taajuus. Voidaan olettaa, että joko lähdetekstien sisältö ja rakenne tai käännösprosessi ovat vaikuttaneet siihen, että *tulla*-verbi esiintyy käännössuomessa entistä useammin.

Tulla-verbi on hyvin monikäyttöinen verbi, jonka kokematon kääntäjä saattaa valita helppona ratkaisuna. Useat verbit ovat korvattavissa *tulla*-verbillä. Havainto siitä, että kääntäjät ovat turvautuneet *tulla*-verbiin muiden verbien

asemesta antaisi tukea yksinkertaistumishypoteesille. Tarkastellaan konkordanssin avulla muutamia virkkeitä, joissa *tulla*-verbi esiintyy:

(18) Одновременно велась застройка Уураса, *давшая начало* современному городу.

Samoihin aikoihin alettiin rakentaa myös Uurasta, josta *on* myöhemmin *tullut* nykyaikainen kaupunki.

Tässä esimerkissä *tulla*-verbin asemesta voitaisiin käyttää esimerkiksi verbejä *kehittyä*, *muodostua*, *kasvaa*.

Esimerkeissä 19 ja 20 lähdetekstin rakenne *jostakin tulee jotakin* on siirtynyt suoraan kohdetekstiin:

(19) Через две-три недели это достаточно тихое место в старом городе *станет* бойким "присутственным местом"- сюда переберется районная пенсионная служба.

Parin kolmen viikon päästä tähän asti rauhallisesta paikasta vanhassa kaupungissa *tulee* vilkas virkatalo, koska tänne muuttaa piirin eläkelaitos.

(20) Тема беспризорности *стала "модной"* с легкой руки Владимира Путина, призвавшего с высокой президентской трибуны бороться с этим безобразным явлением.

Kodittomien lasten aiheesta *on tullut "muotiasia"* varsinkin sen jälkeen, kun presidentti Vladimir Putin kehotti korkealta puhujakorokkeeltaan taistelemaan tätä ilmiötä vastaan.

Näissä tapauksissa verbit ovat korvattavissa vaihtoehdoilla *muodostua*, *kehkeytyä*, *sukeutua*, *muotoutua* ja *kehittyä*. Samoilla verbeillä voidaan korvata *tulla*-verbi myös seuraavissa esimerkeissä:

(21) Зрительный зал гарнизонного Дома офицеров прекращает существование и через несколько месяцев, после ремонта, *предстанет* в новом облике- "Офицерского бильярдного клуба".

Varuskunnan upseeritalolta häviää konserttisali, ja muutaman kuukauden kuluttua, remontin jälkeen, sali näyttää aivan toiselta. Siitä *tulee* upseerien biljardiklubi.

(22) Геннадий Викторович уверен, что бильярдная Выборгского ДОФа *будет* лучшей в городе: паркетный пол, пальмы, небольшое, но уютное кафе, охрана.

Gennadi Baulin on varma siitä, että upseeritalon biljardisalista *tulee* kaupungin paras. Sinne *tulee* parkettilattia, palmuja, viihtyisiä pikku kahvila ja kunnan vartiointi.

Esimerkin 22 jälkimmäinen verbi voidaan korvata vaihtoehdoilla *rakennetaan*, *nousee*, *kehkeytyy* ja *syntyy*. Samoin on esimerkissä 23:

(23) На землях учебного хозяйства ПУ 46 ночлежка арендует около 5 гектаров земли, где со временем *будет организован* Центр трудовой реабилитации для бомжей.

Se vuokraa ammattiopistolta №46 noin 5 hehtaaria maata, mihin aikanaan *tulee* kuntoutuskeskus asunnottomille.

Seuraavissa tapauksissa voitaisiin puolestaan ajatella vaihtoehtoja *muistua/juolahtaa/johtua mieleen* sekä *pälkähtää päähän*:

(24) Вот тут я *вспомнила* и отца, и все его присказки: "баня лечит, баня правит" и побрела в ближайшую, вторую общественную баню...

Silloin *tulivat mieleeni* isäni viisaat sanonnat, kuten esimerkiksi "sauna hoitaa ja parantaa". Niinpä menin lähellä sijaitsevaan yleiseen saunaan...

(25) Но всегда ли служебное "табу", которого свято придерживаются профессионалы сыска, обеспечивает результат?

Tulee mieleen, onko tutkintatietojen salassapito asian ratkaisun kannalta aina tarpeellista ja hyödyllistä.

Esimerkissä 26 voitaisiin harkita vaihtoehtoja *palkat on maksettu*, *palkka on juossut* tai *palkka on saatu*:

(26) вот уже в течение нескольких лет зарплату *получают* без задержек, размер ее постоянно повышается.

Jo muutaman vuoden ajan palkat *ovat tulleet* viivytyksittä, ja niitä on korotettu koko ajan.

Kääntäjät ovat kyseisissä esimerkeissä turvautuneet yläkäsitteeseen, joka on epämääräisempi kuin muut mahdolliset vaihtoehdot. Tämä osoittaa, että opiskelijat ovat taipuvaisia käyttämään yksinkertaisempaa ja konservatiivisempaa kieltä kuin alun perin suomeksi kirjoittavat. Se selittää *tulla*-verbin korkeamman frekvenssin käännösuomessa. Korkeampien

taajuuksien ja esitettyjen esimerkkien pohjalta voidaan tehdä johtopäätös, että käännöskieli on yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomi.

Kertoa vai sanoa?

Verbien *kertoa* (3,93/2,53) ja *sanoa* (1,64/2,55) frekvenssit poikkeavat toisistaan kiinnostavalla tavalla. Ne on valittu yksityiskohtaisemman tarkastelun kohteeksi. Taajuuksien perusteella voi olettaa, että käännökset suosivat *kertoa*-verbiä *sanoa*-verbin kustannuksella, koska *kertoa*-verbin frekvenssi on huomattavasti korkeampi VS:ssa kuin HäSa:ssa. Vastaavasti *sanoa*-verbin frekvenssi on matalampi VS:ssa HäSa:iin verrattuna.

Tarkasteltaessa *kertoa*-verbin konkordansseja huomataan, että *kertoa*-verbiä on käytetty varsin kirjavan venäjän kielen verbijoukon vastineena. Oletetusti yleisimpiä ovat verbit *рассказ(ыва)ть* 'kertoa', *говорить* 'puhua' ja *сказать* 'sanoa'.¹⁵ Yllättäviä eivät olleet myöskään verbit *(по)делиться* 'jakaa tietoa, kertoa' ja *поведать* 'kertoa, ilmaista'.

(27) Из щуки в семье Хральченко обычно готовят котлеты. Глава семейства *поделится* рецептом особо вкусных щучьих котлет:

Hraltšenkon perheessä hauesta valmistetaan tavallisesti kalapullia ja Aleksandr *kertoo* niiden valmistusohjeen.

(28) - Вошел какой-то парень, молодой, отобрал сразу у меня ключ и закрыл дверь, ударил несколько раз,- *поведал* освобожденный Пуштарекон, на лице которого виднелись синяки и царапины.

" Sisään astuikin nuori kaveri, joka tempaisi minulta heti avaimet kädestä, sulki perässään oven ja iski päin naamaa muutaman kerran", *kertoi* juuri vapautettu Puštarekov, jonka kasvot olivat mustelmilla ja naarmuilla.

Näiden lisäksi esiintyvät verbit *сообщить* 'ilmoittaa, tiedottaa', *пояснить* 'selittää', *выясниться* 'ilmetä, osoittautua', *предупредить* 'varoittaa', *назвать* 'kutsua, nimittää, ilmoittaa', *ответить* 'vastata', *признаться* 'myöntää, tunnustaa', *указать* 'osoittaa, mainita' ja *подтвердить* 'vahvistaa, todeta'. Seuraavana muutamia esimerkkejä:

---

¹⁵ Venäläisille verbeille on merkitty sanakirjan antamat perusmerkitykset, toki verbeillä on myös muita merkityksiä.

(29) Удачливый рыбак *сообщил* "ВВ", что это- не самый крупный его улов.

Huväonninen kalastaja *kertoi*, että hän on joskus saanut isommankin kalan.

(30) Новолодожский вокзал- это первый шаг к скоростному пути, - *поясняет* Геннадий Комаров.

Novoladozhskin asema Pietarin lähellä on nopean junayhteyden ensimmäinen etappi, *kertoo* Gennadi Komarov.

(31) Примерно такую же цифру (120-140 подростков) *называет* и директор "Дикони" Антон Казак.

Suunnilleen samanlaisista luvuista (120-140 nuorta) *kertoo* Dikonin johtaja Anton Kazak.

(32) Из рассказа женщин *выяснилось*, что 80-летний Пантелеймон Пушtareков позавчера смог выбраться на балкон и слабыми криками привлек их внимание.

Naapurit *kertoivat* 80-vuotiaan Panteilemon Puštarekovin paria päivää aikaisemmin raahautuneen parvekkeelleen ja huutaneen apua heikolla äänellä.

(33) Мы тут же написали заявление в милицию. Я лично отнесла его начальнику УВД Лазареву, *предупредила* о том, что строители заканчивают работу, что могут быть еще проблемы с медью.

Jätimme silloin miliisille ilmoituksen, jonka itse vein miliisipäällikkö Lazareville. *Kerroin* hänelle, että työt ovat valmistumassa ja että kuparin kanssa voi vielä tulla ongelmia.

Lisäksi rakenne *no словам* 'jonkun sanojen t. kertoman mukaan' on käännetty vastineella *kertoa*:

(34) Рыбной ловлей Александр Хральченко, *по его* собственным *словам*, начал заниматься с тех самых пор, как научился ходить.

Aleksandr Hraltšenko *kertoo* harrastaneensa kalastusta siitä lähtien, kun oppi kävelemään.

(35) *По словам* Кари, данные, полученные им от Выборгских путан, заставили его несколько пересмотреть сою теорию вовлечения российских девушек с проституцию.

Kari *kertoo*, että Viipurin prostituoiduilta saadut tiedot saivat hänet muuttamaan käsityksensä siitä, mikä saa venäläiset tytöt ryhtymään seksibisnekseen.

Edelleen esiintyy erilaisia venäjän kielen rakenteita, joiden käänöksissä on käytetty *kertoa*-verbiä. Esimerkiksi:

(36) На публикацию в предыдущем номере материала о приезде Владимира Путина на открытие Приморского порта читатели отреагировали своеобразно. Несколько человек позвонили в редакцию с вопросом: " А почему не написали о том, как принимали, как охраняли Президента?"

Viime numerossa *kerroimme* Vladimir Putinin vierailusta Primorskiin öljysataman avajaisiin. Jutun julkaisemisen jälkeen tuli toimistoomme soittoja, joissa lukijat pyysivät meitä kertomaan lisää Putinin vierailusta. Ihmisiä kiinnosti, miten Primorskissa oli järjestetty presidentin vastaanotto

Esimerkit osoittavat, että *kertoa*-verbiä on käytetty vastineena varsin erilaisille verbeille. Lisäksi se esiintyy käänöksissä, vaikkei lähdekielellä olisi varsinaista puheverbiä laisinkaan. Joskus tämänkaltainen ratkaisu saattaa olla sananmukaista kääntämistä luontevampi. Esimerkit viittaavat kuitenkin siihen, että käänösten kieli on yksinkertaistunut, koska varsin suuri määrä tapauksia on käännetty samalla verbillä. Toisaalta tämä on osoitus siitä, että lähdekieli ei ole suoranaisesti vaikuttanut käänöksiin, koska esimerkkien alkuperäiskielen verbeille on suomessa vastineet, joita ei kuitenkaan ole käytetty. Kyseessä on ennemminkin kääntäjän tietoinen tai tiedostamaton valinta. Esimerkit paljastavat myös erilaisia kiinnostavia käänösstrategioita, joihin opiskelijat ovat tukeutuneet, mutta tarkastellaan niitä tarkemmin luvussa 5.4.3.

Verrataan vielä kyseisten verbien taajuuksia SKT:n taajuuksiin. *Kertoa* saa taajuudeksi 1,68 (VS 3,93/HäSa 2,53) ja *sanoa* 2,19 (VS 1,64/HäSa 2,55). Huomataan, että *sanoa* on korkeafrekventtisempi kuin *kertoa*. HäSa:n taajuudet ovat lähempänä SKT:n taajuuksia, vaikka erot näiden kahden välillä ovat myös melko suuret. Havaitsemme kuitenkin, että käänössuomen taajuudet poikkeavat merkittävästi alkuperäissuomesta. *Kertoa*-verbi esiintyy käänöksissä huomattavasti useammin kuin alkuperäissuomessa ja *sanoa* taas vastaavasti huomattavasti harvemmin.

Kertoa-verbin tarkastelu viittaa siis siihen, että käänöskieli on yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomi. Syvennetään tarkastelua ja katsotaan, löytyykö käänössuomesta muita puheen ilmaisutapoja, vai käyttävätkö opiskelijakääntäjät pelkästään *kertoa*-verbiä. Tarkastellaan, miten tavanomaiset

venäläiset verbit *рассказ(ыва)ть* 'kertoa', *говорить* 'puhua' ja *сказать* 'sanoa' on suomennettu. Aineistosta löytyy yksi esimerkki, jossa verbi *рассказ(ыва)ть* on suomennettu muulla tavalla, kuin käyttämällä verbejä *kertoa, sanoa, puhua*:

(37) - Я ругаю себя, что злорадствовала, когда мне другие матери *рассказывали*, как их дочери курят и с дискотек поздно возвращаются.

Soimaan itseäni, kun joskus tunsin vahingoniloa siitä, että muut äidit *valittivat* miten heidän tyttärensä polttelevat tupakkaa ja palaavat diskoista myöhään kotiin.

Verbistä *сказать* löytyi kaksi esimerkkiä, joissa kummassakin on vastineeksi valittu verbi *todeta*:

(38) Выйдя из комнаты дочери к жене, старший Ершов *сказал*, что, похоже, Марина и вправду "тронулась", и ее пора лечить.

Poistuttuaan Marinan huoneesta vanhempi Jershov *totesi* vaimolleen, että tytär näyttää todellakin "seonneen" ja hänet pitäisi saada hoitoon.

(39) В общем, участковый *сказал*, что надо ломать дверь, а это не его дело и ушел.

Lopuksi miliisi *totesi*, että ovi pitäisi murtaa ja ettei se kuulu hänen tehtäviinsä ja poistui paikalta.

Verbistä *говорить* ei myöskään löytynyt monia esimerkkejä:

(40) Юристы, с которыми я пыталась консультироваться по поводу законности деятельности подпольных сект, *говорили* на эту тему крайне неохотно.

Juristit, joiden kanssa yritin konsultoida epävirallisten lahkojen toiminnan laillisuudesta, eivät *keskustelleet* aiheesta kovinkaan mielellään.

(41) - Мы не ожидаем большого числа женщин, которые будут возвращаться в Выборг по амнистии,- *говорит* участковый уполномоченный по работе с ранее судимыми Светлана Штык.

Svetlana Štyk Viipurin miliisistä *usko*, ettei Viipuriin palaa montakaan naista tämänkertaisen armahduskampanjan yhteydessä. Štykin vastuulle kuuluu aiemmin tuomittujen henkilöiden valvonta.

(42) Дом ночного пребывания давно не соответствует своему статусу,- *говорит* директор ДНП Владимир Горшков. Что мы должны делать?

Yömajan johtajan Vladimir Gorškovin *mukaan* yöpymispaikassa on jo pitkään hoidettu sellaisia asioita, jotka eivät suoranaisesti liity yömajan työntekijöiden tehtäviin.

(43) - Выборгский раскоп, пожалуй, единственный на сегодняшний день в Северной Европе,- *говорит* Александр Сакса, руководитель экспедиции, старший научный сотрудник Института материальной культуры.

Viipurin arkeologiset kaivaukset ovat ainutlaatuisia Pohjois-Euroopassa, - *toteaa* tutkimuksia johtava Aleksander Saksa.

Opiskelijoiden käännökset näyttävät todellakin suosivan *kertoa*-verbiä muiden vaihtoehtojen kustannuksella. Tähän vaikuttaa toisaalta interferenssi. Toisaalta jo *tulla*-verbin tarkastelu antoi viitteitä siitä, että kokematon kääntäjä on taipuvainen valitsemaan tavanomaisimman vaihtoehdon käännökseensä. Tämä sama ilmiö näyttää toistuvan *kertoa*-verbin yhteydessä ja siten myös tämän tarkastelun tulokset tukevat yksinkertaistumisväitettä.

Saada-verbi

Saada-verbin taajuus on kolmanneksi korkein VS:ssa, eli se on kolmanneksi yleisin verbi käännöksissä. Verbin taajuuksien ero VS:ssa ja HäSa:ssa on tilastollisesti merkittävä (VS 6,16, HäSa 4,95). Vertailu SKT:n frekvenssiin vahvistaa näkemystä, että *saada*-verbi yliedustuu käännöksissä (4,09). *Saada*-verbin, kuten muidenkin korkeafrekventtisten verbien, merkitykset ovat laajoja. Siten kyseistä verbiä voidaan käyttää eri merkityksissä sekä erilaisissa rakenteissa. Lähempi tarkastelu osoittaa, että kyseinen verbi esiintyy eri konteksteissa laajaa merkitysalaansa vastaavasti. Tämä ei ole mitenkään yllättävää. Tarkastellaan sen sijaan lähemmin tapauksia, joissa *saada*-verbi olisi voitu korvata jollakin muulla vastineella. Esimerkkejä:

(44) Столь приятный фактор успели почувствовать и выборжане, в лучшие времена имевшие регулярную возможность *подхалтурить* за счет участия в массовых сценах (а кино в Выборге снимали часто).

Myös viipurilaiset, joilla oli parhaina aikoina säännöllisesti mahdollisuus *saada* sivutuloja osallistumalla elokuvien joukkokohtauksiin, ovat ehtineet kokea tämän miellyttävän muutoksen.

(45) По словам Кари, данные, полученные им от Выборгских путан, заставили его несколько пересмотреть свою теорию вовлечения российских девушек в проституцию.

Kari kertoo, että Viipurin prostituoiduilta saadut tiedot saivat hänet muuttamaan käsityksensä siitä, mikä *saa* venäläiset tytöt ryhtymään seksibisnekseen.

Ensimmäisessä esimerkissä (44) *saada*-verbi olisi voitu korvata esimerkiksi vaihtoehdoilla *ansaita*, *tienata* tai *hankkia*. Toisessa esimerkissä (45) vaihtoehtoja tulee heti mieleen useampia; *mikä ajaa*, *kannustaa*, *rohkaisee*, *motivoi*, *innostaa*, *yllyttää*, *usuttaa*, *ohjaa* ja *aiheuttaa* tai *minkä takia tytöt ryhtyvät*.

Seuraavassa esimerkissä kyseisen verbin asemesta olisi voitu käyttää verbejä *kerryttää* ja *kartuttaa*. Lisäksi rakennetta muuttamalla olisi voitu käyttää verbejä *kasvaa* ja *lisääntyä*:

(46) Впоследствии, когда подростки научатся свободно обращаться с инструментами и станками, и *приобретут* необходимые навыки, возможно, последуют заказы со стороны- от Выборгских организаций и частных лиц.

Tulevaisuudessa, kun nuoret ovat *saaneet* riittävästi työkokemusta, Viipurin järjestöiltä ja yksityishenkilöiltä saattaa tulla tilauksia.

Esimerkissä (47) on tapahtunut näkökulman vaihdos (korvaaminen antonyymilla); vaihtoehtoinen näkökulman säilyttävä käänнос voisi olla *mahdotonta poistaa tavallisilla pesuaineilla*.

(47) ...краска настолько въелась в камень, что ее *невозможно убрать* простыми "моющими средствами".

...maali imeytyi kiveen, eikä sitä tavallisilla pesutarvikkeilla *saatu* kokonaan pois.

Myös esimerkissä 48 verbi on mahdollista korvata muulla verbillä ja katkelma olisi voitu kääntää esimerkiksi seuraavin tavoin: *valokuvaajille myönnettiin* tai *annettiin lupa*, *valokuvaajien sallittiin* tai *laskettiin*. Lisäksi tämä esimerkki tuo

esille sen, että kääntäjä myös tulkitsee lähdetekstin tilannetta ja tekee muutoksia kohdetekstiin tulkintansa mukaisesti.

(48) Небольшую группу журналистов- "верхних" телевизионщиков и фотокорреспондентов- заранее отправили за ленточку, на причал.

Luvan tavata presidentin *saivat* eräät valtakunnallisten televisiokanavien toimittajat ja suurimpien lehtien valokuvaajat.

Esimerkkien perusteella voidaan vetää samanlainen johtopäätös kuin *tulla-*verbinkin kohdalla. Koska *saada-*verbi on myös hyvin laajamerkityksinen ja siten helppokäyttöinen verbi, tukeutuvat kokemattomat kääntäjät pikemminkin sen käyttöön, kuin etsisivät muita mahdollisia käännösvastineita. Tämä tukee edelleen yksinkertaistumisoletusta.

5.4.2.5. Adjektiivit

Adjektiiveja on yleisten lemموjen joukossa hyvin vähän: yhteisiä on vain neljä, lisäksi VS:ssä esiintyy yksi ja HäSa:ssa kolme erilaista adjektiivia (taulukko 6). Taajuuksissa on jälleen eroja, ja etenkin adjektiivien *suuri* ja *nuori* taajuudet ovat selkeästi korkeampia VS:ssa kuin HäSa:ssa. Toisaalta taas adjektiivin *uusi* taajuus on huomattavasti korkeampi HäSa:ssa.

Taulukko 6. Adjektiivit

Esiintyy molemmissa	f/VS	f/HäSa	Erotus
hyvä	1,88	1,85	-0,03
suuri	2,76	2,02	-0,74
uusi	2,11	3,24	1,13
viime	1,70	2,11	0,41
Vain VS			
nuori	1,47	0,46	-1,01
Vain HäSa			
koko	0,94	1,14	0,20
oma	1,23	1,77	0,54
suomalainen	0,88	1,19	0,31

Adjektiivien lähempi tarkastelu ei paljasta mitään merkittävää. Niiden frekvenssit ovat riippuvaisia tekstien aiheesta. Mainittakoon kuitenkin adjektiivin *nuori* tarkastelussa ilmenneitä seikkoja. Kyseinen adjektiivi esiintyy

venäjänkielisen sanan *девушка* 'tyttö, neiti' yhteydessä. Kummatkin esimerkit ovat samasta tekstistä:

(49) Как-то пришла *девушка*, потерявшая недавно выданный российский паспорт нового образца,- рассказывает Сергей Туковский.

Kerran tänne tuli *nuori nainen*, joka oli hukannut juuri myönnetyn uudenmallisen Venäjän passin, kertoo Sergei Tukovski.

(50) А тут и сама *девушка* вернулась.

Silloin se *nuori nainenkin* tuli yllättäen takaisin.

Esimerkeissä on päädytty muuhun kuin sanakirjan sananmukaiseen käännökseen, koska suomen kielessä sanan *neiti* käyttö on suhteellisen harvinaista. Lisäksi venäjän kielen käsitteet *парень* 'poika, kaveri', *юноша* 'nuorukainen' ja *подросток* 'murrosikäinen tyttö t. poika' ovat käännöksissä saaneet rinnalleen adjektiivin *nuori*.

(51) - Вошел какой-то *парень, молодой*, отобрал сразу у меня ключ и закрыл дверь, ударил несколько раз,- поведал освобожденный Пуштариков, на лице которого виднелись синяки и царапины.

"Sisään astuikin *nuori kaveri*, joka tempaisi minulta heti avaimet kädestä, sulki perässään oven ja iski päin naamaa muutaman kerran", kertoi juuri vapautettu Puštarekov, jonka kasvot olivat mustelmilla ja naarmuilla.

(52) Стройный *юноша* с отломленной рукой все еще пытается метнуть диск, тоже давно затерявшийся в здешних густых травах.

Hoikka *nuori mies* ilman kättä yrittää vieläkin heittää kiekkoa, joka on jo kauan sitten hukkunut korkeaan ruohoon.

(53) На этот раз все протекает несколько спокойнее, поскольку ноябрьская амнистия коснулась лишь женщин и *подростков*, не совершивших тяжких преступлений.

Tänä vuonna asiat sujunevat rauhallisemmin, koska viime marraskuun armahduspäätös koskee vain naisia ja *nuoria* rikoksentekejiä, jotka on tuomittu lievistä rikoksista.

Huomataan, että venäjän kielessä on monia eri tapoja viitata nuoreen henkilöön. Lisäksi nuorta merkitseviä adjektiiveja venäjän kielessä on kaksi,

молодой ja *юный*, ja näiden vastineina on luonnollisesti käytetty kyseistä adjektiivia. Esimerkkejä:

(54) *Юные* пианисты из Первомайского...

Pervomaiskojen *nuoret* pianistit...

(55) Шофер такси дал приметы нанявших его крепких *молодых* людей, которых он после окончания " промысла" доставил в пос. Советский.

Taksinkuljettaja kertoi tekijöiden olevan *nuoria* vahvoja miehiä ja antoi miliisille heidän tuntomerkkinsä.

Vertaamalla adjektiivien *nuori*, *suuri* ja *uusi* taajuuksia SKT:n taajuuksiin huomataan, että taajuuksien eroissa ei ole säännönmukaisuutta:

	VS	HäSa	SKT
nuori	1,47	0,46	0,92
suuri	2,76	2,02	1,88
uusi	2,11	3,24	2,50

Lähdetekstien sekä alkuperäissuomen tekstien aiheet ovat vaikuttaneet näiden adjektiivien taajuuteen ja siten taajuuserot eivät näyttäisi olevan osoitus merkittävästä löydöstä.

4.4.2.6. Yhteenveto tuloksista

Sadan yleisimmän lemman taajuuksien tarkastelu VS:ssa ja HäSa:ssa osoitti, että käännoissuomen ja alkuperäissuomen sanaston taajuudet poikkeavat oletusten mukaisesti toisistaan merkittävästi. Frekvenssierot johtuvat muun muassa siitä, että lähdetekstien ja käännosten sekä alkuperäissuomalaisen tekstien aiheet poikkeavat toisistaan. Lisäksi lähde- ja kohdekielen erot sekä lähdekulttuuri vaikuttavat tiettyjen sanojen taajuuksiin. Tekstien aiheet sekä lähdekulttuuri vaikuttivat etenkin substantiivien ja adjektiivien frekvensseihin. Myös lähdekielellä on vaikutusta käännoiskielen sanaston taajuuksiin: esimerkiksi pronominin *itse* taajuus oli huomattavasti suurempi käännoissuomessa kuin alkuperäissuomessa, ja yhtenä syynä tähän havaittiin lähdekielessä esiintyvät stimuluksena toimivat sanat, jotka voidaan kääntää vastineella *itse*.

Verbien tarkastelu osoitti, että yleisimmät verbit ovat vielä yleisempiä käännösuomessa. Toki lähdetekstillä on vaikutusta tähänkin ilmiöön, mutta laadullinen tarkastelu paljasti myös, että opiskelijakääntäjät suosivat yleisimpiä verbejä muiden verbien kustannuksella ja siten käännöskieli yksinkertaistuu käännösprosessissa. Esimerkkien yhteydessä tarjottiin muita mahdollisia käännösvariantteja. Monet sanat on mahdollista korvata toisilla synonyymisillä vaihtoehdoilla. Kääntäjän on pohdittava, mikä vaihtoehdoista on sopivin. Sopivan vastineen valinta vaatii lähde- ja kohdekielen synonyymisten ilmausten erilaisten merkitysominaisuuksien monipuolista tuntemusta (Jantunen 2005: 166). Merkitysvastineiden erojen lisäksi on tunnettava lekseemien kontekstuaaliset preferenssit eli missä konteksteissa kyseiset lekseemit useimmiten esiintyvät. Kuten Jantunenkin huomauttaa, näistä preferensseistä voi toki poiketa ja olla innovatiivinen. Esimerkkien (verbit) yhteydessä on esitetty vaihtoehtoisia käännösvastineita sen enempää pohtimatta, mikä niistä olisi sopivin. Tarkoituksena on vain tuoda esille, että kyseisissä kohdissa on päädytty hyvin tavanomaiseen ja helppoon ratkaisuun. Sen vuoksi kyseiset verbit ovat yliedustuneet käännöksissä, mikä tukee ensinnäkin universaaliolletuksia epätyypillisistä frekvensseistä. Toisaalta se tukee myös olettamusta yksinkertaistumisesta ja normaalistumisesta: käännökset ovat entistä taipuvaisempia sisältämään yleisimpiä verbejä muiden verbien asemesta, jolloin käännösten sanastollinen variaatio on suppeampaa.

Seuraavaksi tarkastellaan opiskelijoiden käyttämiä käännösstrategioita aikaisempien esitettyjen esimerkkien pohjalta.

5.4.3. Käännösstrategiat

Sanojen taajuuksia tarkasteltaessa esitettiin liuta esimerkkejä, joista monet paljastavat, minkälaisiin käännösstrategioihin kääntäjät ovat turvautuneet. Tarkastellaan esimerkkejä uudelleen siinä valossa, mitä keinoja ne ilmentävät. Ensimmäiset esimerkit osoittavat, että käännöksistä on jätetty pois osioita ja käännöksiä on yksinkertaistettu lähdetekstiin verrattuna. Esimerkissä 56 on ensinnäkin tapahtunut yksinkertaistumista siinä mielessä, että *глава семейства*

'perheen pää' on konkretisoitu erisnimellä *Alexandr*. Tämän lisäksi määre *особо вкусных щучьих котлет* 'erittäin maukkaat haukipullat' on jätetty pois.

(56) Из щуки в семье Хральченко обычно готовят котлеты. Глава семейства поделился рецептом особо вкусных щучьих котлет:

Hraltšenkon perheessä hauesta valmistetaan tavallisesti kalapullia ja Aleksandr kertoo niiden valmistusohjeen.

Esimerkin 57 käännöstä on yksinkertaistettu huomattavasti lähdetekstiin verrattuna jättämällä siitä monia lauseita kääntämättä.

(57) Что можешь сделать сам- за то и денег не плати,- старинная русская поговорка призывала к трудолюбию, возможности сэкономить на том, что можно сделать своими руками. Надеяться нужно только на себя, на свои силы- никакие митинги не восстановят баланса. Россия может выжить только в ее самобытности. Никакой добрый дядя за нас ничего не сделает, пошлет всех в баню, и не в прямом, а в переносном смысле.

”Älä maksa siitä, minkä voit tehdä itse”, sanoo vanha venäläinen sananlasku. Se kehottaa olemaan ahkera ja säästämään siinä, minkä voi tehdä omin käsin. Täytyy siis luottaa vain omaan itseensä. Tämä koskee muuten myös koko Venäjää.

Seuraavan esimerkin poisjätto ilmentää edelleen käännöksen yksinkertaistumista lähdetekstiin verrattuna. Osa titteliä on jätetty kääntämättä:

(58) - Выборгский раскоп, пожалуй, единственный на сегодняшний день в Северной Европе,- говорит Александр Сакса, руководитель экспедиции, старший научный сотрудник Института материальной культуры.

Viipurin arkeologiset kaivaukset ovat ainutlaatuisia Pohjois-Euroopassa, - toteaa tutkimuksia johtava Aleksander Saksa.

Seuraava esimerkki (59) on osoitus rakenteellisesta muutoksesta. Muutoksen avulla käännöksen rakennetta on pyritty muokkaamaan kohdekielelle luontevammaksi ja siksi virke on jaettu kahtia. Suomen kielessä kaksoispisteen käyttö ei ole läheskään yhtä yleistä kuin venäjän kielessä, ja tämä lähde- ja kohdekielten ero näkyi esimerkissä:

(59) Геннадий Викторович уверен, что бильярдная Выборгского ДОФа будет лучшей в городе: паркетный пол, пальмы, небольшое, но уютное кафе, охрана.

Gennadi Baulin on varma siitä, että upseeritalon biljardisalista tulee kaupungin paras. Sinne tulee parketilattia, palmuja, viihtyisä pikku kahvila ja kunnan vartiointi.

Esimerkissä 60 puolestaan on turvaututtu eksplikointiin, eli on tuotu esille selvin sanoin seikka, joka on lähdetekstistä pääteltävissä, mutta ei ole siinä suoran sanoin ilmaistu (Vehmas-Lehto 1999: 19–20). Lähdetekstin *ударил 'lyödä, iskeä'* on käännetty *iski päin naamaa*, sillä virkkeestä voi myöhemmin päätellä, että iskut kohdistuivat kasvoihin.

(60) - Вошел какой-то парень, молодой, отобрал сразу у меня ключ и закрыл дверь, ударил несколько раз,- поведаль освобожденный Пуштарекон, на лице которого виднелись синяки и царапины.

" Sisään astuikin nuori kaveri, joka tempaisi minulta heti avaimet kädestä, sulki perässään oven ja iski päin naamaa muutaman kerran", kertoi juuri vapautettu Puštarekov, jonka kasvot olivat mustelmilla ja naarmuilla.

Esimerkissä 61 kohdetekstiin on tehty lisäys konkretisoimalla, missä asema sijaitsee. Kääntäjä on huomionut, että kohdetekstin vastaanottajien taustatiedot poikkeavat lähdetekstin vastaanottajan taustatiedoista, ja sen vuoksi hän on nähnyt lisäyksen tarpeelliseksi.

(61) Новолодожский вокзал- это первый шаг к скоростному пути,- поясняет Геннадий Комаров.

Novoladozhskin asema Pietarin lähellä on nopean junayhteyden ensimmäinen etappi, kertoo Gennadi Komarov.

Esimerkissä 62 on ensinnäkin jätetty sanomalehden nimi pois (*BB* eli Viipurin Sanomat). Lisäksi toisessa lauseessa on tehty näkökulman vaihdos eli korvaus antonyymilla: *не самый крупный – ei kaikkein suurin – on saanut isommankin*.

(62) Удачливый рыбак сообщил "BB", что это- не самый крупный его улов.

Hyväonnen kalastaja kertoi, että hän on joskus saanut isommankin kalan.

Esimerkissä 63 on myös tapahtunut näkökulman vaihdos. Vaihtoehtoinen, näkökulman säilyttävä käänös voisi olla *mahdotonta poistaa tavallisilla pesuaineilla*.

(63) ...краска настолько въелась в камень, что ее невозможно убрать простыми "моющими средствами".

...maali imeytyi kiveen, eikä sitä tavallisilla pesutarvikkeilla saatu kokonaan pois.

Esimerkki 64 osoittaa, kuinka lähdetekstin aika- ja paikkatekijät poikkeavat kohdetekstistä: lähdeteksti on laadittu pian tapahtuman jälkeen kun taas käänös on laadittu myöhemmin. Sen vuoksi lähdetekstin *позавчера* 'edellispäivänä' on käännetty *paria päivää aikaisemmin*. Lisäksi tässä on esimerkki eksplikoinnista: *слабыми криками привлек их внимание* (sananmukaisesti: *heikoilla huudoilla kiinnitti heidän huomionsa*) on käännetty *huutaa apua heikolla äänellä*, sillä kääntäjä on olettanut, että henkilö on yrittänyt saada huomiota nimenomaan huutamalla apua.

(64) Из рассказа женщин выяснилось, что 80-летний Пантелеймон Пушtareков позавчера смог выбраться на балкон и слабыми криками привлек их внимание.

Naapurit kertoivat 80-vuotiaan Panteilemon Puštarekovin paria päivää aikaisemmin raahautuneen parvekkeelleen ja huutaneen apua heikolla äänellä.

Esimerkin 65 tilanne on kuvattu erilaisilla merkityskomponenteilla, mutta kuvattavan tilanteen samankaltaisuus kummassakin tekstissä tekee teksteistä ekvivalentit. Tällaiseen strategiaan viittaa situatiivinen malli.

(65) На публикацию в предыдущем номере материала о приезде Владимира Путина на открытие Приморского порта читатели отреагировали своеобразно. Несколько человек позвонили в редакцию с вопросом: "А почему не написали о том, как принимали, как охраняли Президента?"

Viime numerossa kerroimme Vladimir Putinin vierailusta Primorskiin öljysataman avajaisiin. Jutun julkaisemisen jälkeen tuli toimistoomme soittoja, joissa lukijat pyysivät meitä kertomaan lisää Putinin vierailusta. Ihmisiä kiinnosti, miten Primorskissa oli järjestetty presidentin vastaanotto

Seuraavassa esimerkissä tulee hyvin esille kääntäjän tulkinta lähdetekstin tilanteesta. Myös tähän esimerkkiin voitaisiin viitata situatiivisen ekvivalenssin käsitteellä.

(66) Небольшую группу журналистов- "верхних" телевизионщиков и фотокорреспондентов- заранее отправили за ленточку, на причал.

Luvan tavata presidentin saivat eräät valtakunnallisten televisiokanavien toimittajat ja suurimpien lehtien valokuvaajat.

Esitetyistä esimerkeistä huomataan, että opiskelijat ovat tukeutuneet moniin erilaisiin strategioihin, joiden avulla he ovat ratkaisseet kääntäessään kohtaamia pragmaattisia ongelmia. Keinoina on käytetty muun muassa eksplikointia, konkretisointia ja poisjättöä. Lisäksi käännöksiä on mukautettu rakenteellisesti ja tyyllillisesti kohdekielen ja -kulttuurin normien mukaiseksi. Käännöskeinot ovat myös joissain tapauksissa johtaneet käännöksen yksinkertaistumiseen lähdetekstiin verrattuna.

6. LOPUKSI

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut kuvailla opiskelijoiden tuottaman käännöskielen piirteitä verrattuna käännösten lähde- ja kohdekieleen. Samalla on tarkasteltu, tukevatko tulokset universaali oletuksia käännöskielen yksinkertaistumisesta ja epätyypillisistä frekvensseistä.

Määrällisten mittarien avulla suoritettu analyysi tuotti ristiriitaisia tuloksia. Ensinnäkin sananmuoto–sane-suhde oli odotusten vastaisesti korkeampi käännöskielessä. Samoin hapaksia esiintyi käännöskielessä runsaammin. Nämä tulokset viittaavat siihen, että käännöskieli on rikkaampaa kuin alkuperäissuomi. Yleisimpien sanojen osuus kaikista sanoista taas viittasi siihen, että käännöksien sanasto on suppeampaa ja yhtenäisempää. Leksikaalinen tiheys oli odotusten vastaisesti korkeampi käännöksissä. Tämän perusteella käännöskieli on yksinkertaistetun kielen sijaan informaatiopitoista. Määrällisten mittarien avulla saadut tulokset eivät kuitenkaan ole luotettavia, koska käännössuomen ja alkuperäissuomen aineistojen koot poikkeavat toisistaan huomattavasti. Sen vuoksi tutkimustulokset eivät ole keskenään suoraan verrattavissa.

Oletus epätyypillisistä frekvensseistä sen sijaan sai tukea. Frekvenssieroja ovat aiheuttaneet muun muassa lähdekielen rakenne ja sanasto. Lähdekieli on toiminut osaltaan virikkeenä käännöksille, jolloin tietyt sanat ovat joko ali- tai yliedustuneet käännöksissä. Myös käännösprosessi on vaikuttanut frekvensseihin. Verbien yksityiskohtaisempi tarkastelu osoitti, että kääntäjät suosivat tyypillisiä sanoja käännöksissään. Sen vuoksi käännösten kieli on yksinkertaistunut. Vastaavasti tämä aiheuttaa poikkeamia käännösten ja alkuperäissuomen sanaston frekvensseihin.

Verbien tarkastelu antoi tukea myös yksinkertaistumishypoteesille, sillä esimerkkien perusteella opiskelijakääntäjät suosivat tavanomaisia sanoja muiden vastineiden kustannuksella. Sen vuoksi yleisimmät verbit ovat käännöksissä

vielä yleisempiä, minkä vuoksi käännosten kieli on suppeampaa alkuperäissuomeen verrattuna.

Strategioiden tarkastelu puolestaan paljasti, että käännöskieli oli yksinkertaistunut myös lähdekieleen verrattuna. Yksinkertaistamista tapahtui lähinnä poisjättöjen ja eksplikoinnin kautta. Kääntäjät olivat lisäksi joissakin tapauksissa huomioineet käännöksen vastaanottajan ja mukauttaneet tekstiä kohdekieleen ja -kulttuuriin sopivaksi.

Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että opiskelijakäännösten kieli on yksipuolisempaa ja yksinkertaisempaa kuin alkuperäissuomen kieli. On kuitenkin muistettava, että käännössuomen tutkimusmateriaali on hyvin suppea, joten sen pohjalta on mahdotonta tehdä yleistyksiä opiskelijakäännösten kielestä. Myös tutkimusmetodeissa on tarkistamisen varaa, sillä etenkin määrällisten mittarien avulla saadut tutkimustulokset eivät olleet suoraan verrattavissa keskenään. Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että myös opiskelijoiden käännöksiä kannattaa tutkia ja kyseistä tutkimusta on aihetta jatkaa. Käännössuomen tutkimusaineistoa on kuitenkin laajennettava, tosin opiskelijoiden tuottamia autenttisia tekstejä on suhteellisen vaikea saada käsiinsä. Aineistoon on ainakin mahdollista liittää myös loput Viipurin Sanomiin suomennetut artikkelit. Jatkotutkimusten avulla olisi esimerkiksi mahdollista tarkastella nyt saatujen alustavien tulosten paikkansapitävyyttä.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Viipurin Sanomien suomennokset:

Avantouintia loppiaisena
Eläkelaitokselle uudet toimitilat: Kauppias Puginin aikoinaan omistamassa entisessä vuokratalossa lasketaan kohta eläkkeitä
Hylätyn puutarhan epäjumalat
Ja ilta oli rauhaisa
Kalajuttuja
Kalastajat loukossa jäälautalla
Kamera! Käy!"Viipurissa kuvattu jo yli 50 elokuvaa
Kirjaston kuparit varastettiin
Kirjastovarkaus: tutkinta ja seuraukset
Kodittomuuden kolmas aalto
Kouluissa huutava pula opettajista ja tietokoneista
Kuinka paljon opettajia arvostetaan?
Kunstkamera muutti Viipuriin
Leningradin lääni tuotti pettymyksen kasinoiden omistajille
Lisätietoa Putinin vierailusta Primorskiin
Löytötavaratoimistoista voi tulla pelkkä muisto
Menetimme tyttäreemme uskonlahkolle
Onni ei suosinut kaikkia: Tänä vuonna Venäjällä armahdetaan vain naisvankeja sekä nuoria rikoksentekejiä
Pervomaiskojen nuoret pianistit ovat lahjakkaita, mutta varattomia
Pian yömaja alkaa toimia ympäri vuorokauden
Pietarin kehätie jyräsi Viipurin ohitustiehankkeen
Porno vapaassa myynnissä
Pyyhimme omantunnon jalkoihimme
Ryöstetty invalidi jäi vangiksi kotiinsa kolmeksi päivää
Tasoristeykset häiritsevät junaliikennettä
Terveisiä saunasta!
Tullilaitos siirtyy toiselle vuosikymmenelleen
Turvakoti perusti puutyöpajan
Tutkimusretki 1500-luvulle. Arkeologisia tutkimuksia vanhassa Viipurissa
Työt koekaniineina
Upseerit tarttuvat biljardikeppiin

Venäjän suomalaiset Venäjän suomalaiset
Veštševon suunnitelmat toteutunevat Rževkassa
Viipuri oli aikoinaan Suomen urheilun keskus
Viipuri palaa 60-luvulle. Valeri Bytšenkov haluaa tehdä väkivallattoman
nuorisotelokuvan
Viipurilaisten terveyttä edistetään
Viipurinlahden saaret tarjoavat monia mahdollisuuksia
Viipurissa löydettiin ainutlaatuinen valokuva viimeisestä tsaarista
Yksi piraattikauppias vähemmän
Yömaja kaipaa muutoksia

Hämeen Sanomien vuosikerta 2000, Suomen kielen tekstipankki,
www.csc.fi/kielipankki/

Kirjallisuus

- Baker, Mona 1993: Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. — Mona Baker et al (toim.), *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*. s. 233–250, Benjamins, Amsterdam.
- Baker, Mona 1995: Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. — *Target* 7: 2, s. 223–243.
- Baker, Mona 1996: Corpus-based translation studies. The challenges that lie ahead. — Harold Somers (toim.), *Terminology, LSP and Translation. Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*. s. 175–186, Benjamins, Amsterdam.
- Baker, Mona 2000: Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. — *Target* 12:2, s. 241–266.
- Blum-Kulka, S. ja Levenston, E. A. 1983: Universals of Lexical Simplification. — C. Faerch ja G. Kasper (toim.) *Strategies in Interlanguage Communication*. s. 119–139, Longman, London.
- Chesterman, Andrew 1997: Memes of Translation. The Spread of Ideas in Translation Theory. John Benjamins, Amsterdam.
- Chesterman, Andrew 1999: Description, Explanation, Prediction: A Response to Gideon Toury and Theo Hermans. — C. Schäffner (toim.) *Translation and Norms*. s. 90–97, Multilingual Matters, Clevedon.
- Chesterman, Andrew 2004: Beyond the particular. — Anna Mauranen et al (toim.) *Translation Universals. Do they Exist?* s. 33–49, Benjamins, Amsterdam.
- Eskola, Sari 2002: Syntetisoivat rakenteet käännösuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 30.
- Eskola, Sari 2005: Lauserakenteiden käytön piirteitä suomennetussa kaunokirjallisuudessa. — Mauranen, A. ja Jantunen, J. s. 225–243.
- Even-Zohar, Itamar 1978: The position of Translated Literature within the Literary Polysystem. — J. Holmes, J. Lambert & R. van den Broeck (toim.) *Literature and Translation. New Perspectives in Literary Studies*. s. 117–127, Acco, Leuven.

- Even-Zohar, Itamar 1990: The “Literary System”. – *Polysystem Studies, Poetics Today* 11 (1) s. 27–44.
- Jantunen, Jarmo 2001: Synonymity and lexical simplification in translations: a corpus-based approach. — *Across languages and Cultures* 2 (1) s. 97–112. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Jantunen, Jarmo 2004: Synonymia ja käännösuomi: Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35.
- Jantunen, Jarmo 2005: *Hyvin kummallista vai kovin hyvää?* Esimerkkejä käännösuomen epäkonventionaalisista kontekstuaalisista valintasuhteista. — Mauranen, A. ja Jantunen, J. s. 163–184.
- Karhu, A 1997: Suomennosten nominaalilausekkeiden piilopoikkeamat. — A. Mauranen ja T. Puurtinen (toim.) *Translation – Acquisition – Use*. AfinLAN vuosikirja nro 55, s. 71–87, Suomen soveltavan kielitieteen julkaisuja.
- Klaudy, K. 1996: Concretization and Generalization of Meaning in Translation. — M. Thelen ja B. Lewandowska-Tomaszczyk (toim.) *Translation and Meaning Part 3. Proceedings of the Maastricht Session of the 2nd International Maastricht-Lodz Duo Colloquium on "Translation and Meaning"*, s. 141–152, Hogeschool Maastricht.
- Kohn, J. 1996: What Can (Corpus) Linguistics Do for Translation? — K. Klaudy, J. Lambert ja A. Soha' r (toim.) *Translation Studies in Hungary*. Budapest: Scholastica ss. 39–52.
- Larjavaara, M. 1992: Vieraat kielet ja suomi. — *Virittäjä* 2–3, s. 125–126.
- Laviosa-Braithwaite, S. 1996: *The English Comparable Corpus (ECC): A Resource and a Methodology for the Empirical Study of Translation*. Julkaisematon väitöskirja. Centre for Translation studies, UMIST, Manchester.
- Laviosa, S. 1997: How Comparable can ‘Comparable Corpora’ be? — *Target* 9 (2) s. 289–319.
- L'vovskaja Z. D.1985: *Teoretičeskie problemy perevoda*. Vyššaja škola, Moskova.
- Mauranen, Anna 2000: Strange strings in translated language. A study on corpora. — Maeve Olohan (toim.) *Intercultural faultlines. Research models in translation studies I. Textual and cognitive aspects*. s. 119–141, St. Jerome, Manchester.
- Mauranen, Anna 2004: Corpora, universals and interference. — Anna Mauranen et al (toim.) *Translation Universals. Do They Exist?* s. 65–82. Benjamins, Amsterdam.
- Mauranen, Anna ja Jantunen Jarmo H. (toim.) 2005: *Käännösuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä*. Tampereen yliopistopaino.
- Mihailov, Mihail 2005: Venäjästä käännettyssä suomessa on enemmän “hyvyyttä”. — Mauranen, A. ja Jantunen J. s. 85–101.
- Nevalainen, Sampo 2005: Köyhtyykö kieli käännettäessä? Mitä taajuuslistat kertovat suomennosten sanastosta. — Mauranen, A. ja Jantunen H. s. 139–160.
- Nevalainen, Sampo 2003: Käännöskirjallisuuden puhekielisyyksistä – kaksinkertaista illuusiota? — *Virittäjä* 1 s. 2–26.

- Puurtinen, T 1993: Kieliopilliset metaforat lastenkirjojen suomennoksissa. — *Virittäjä* 4, s. 546–556.
- Rissanen Eeva 2005: Määritteiset partisiippirakenteet venäjässä ja käännössuomessa: tutkimus korpusaineistolla. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2000: Kääntämisen teoria, tutkimus ja sovellus. — Kari Sajavaara et al (toim.) *Näkökulma soveltavaan kielentutkimukseen*. s. 123–154, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylä.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2002: Translationese; a Myth or an Empirical Fact? A Study into the Linguistic Identifiability of Translated Language. — *Target* 14(2) s. 207–220.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2004: Unique items – over or under-represented in translated language? — Anna Mauranen et al (toim.) *Translation Universals. Do They Exist?* s. 177–184, Benjamins, Amsterdam.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2005: Häviävätkö uniikkiaineokset käännössuomesta? — Mauranen, A. ja Jantunen, J. s. 123–137.
- Tommola, Hannu 2005: Empiirisiä havaintoja ja kriittisiä huomioita käännössuomesta. — Mauranen, A. ja Jantunen, J. s. 103–119.
- Toury, Gideon 1978: The Nature and Role of Norms in Literary Translation. — J. Holmes, J. Lambert & R. van den Broeck (toim.) *Literature and Translation. New Perspectives in Literary Studies*. s. 83–100, Acco, Leuven.
- Toury, Gideon 1985: A Rationale for Descriptive Translation Studies. — Theo Hermans (toim.) *Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. s. 16–41, Groom Helm, London.
- Toury, Gideon 1995: *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Benjamins, Amsterdam.
- Vanderauwera, R. 1985: Dutch Novels Translated into English: The Transformation of a “Minority” Literature. Amsterdam, Rodopi.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1989: Quasi-correctness: a critical study of Finnish translations of Russian journalistic texts. Neuvostoliittoinstituutti, Helsinki.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999: Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. Yliopistopaino, Helsinki.
- Zanettin, Federico 2000: Parallel Corpora in Translation Studies: Issues in Corpus Design and Analysis. — Maeve Olohan (toim.) *Intercultural Faultlines: Research Models in Translation Studies I*. s. 105–118, St. Jerome Publishing, Manchester.
- www.hf.uio.no/iba/prosjekt/

LIITE 1. Sata yleisintä lemmaa

Vs			
1	olla	944	55,38
2	ja	504	29,57
3	ei	260	15,25
4	joka	244	14,31
5	se	225	13,20
6	Viipuri	142	8,33
7	että	141	8,27
8	vuosi	135	7,92
9	hän	124	7,27
10	saada	105	6,16
11	he	96	5,63
12	tulla	84	4,93
13	aika	83	4,87
14	tämä	79	4,63
15	ne	71	4,16
16	voida	71	4,16
17	myös	70	4,11
18	kertoa	67	3,93
19	kaikki	64	3,75
20	mutta	64	3,75
21	vain	61	3,58
22	kun	59	3,46
23	tehdä	57	3,34
24	elokuva	56	3,29
25	kaupunki	54	3,17
26	mukaan	54	3,17
27	pitää	49	2,87
28	jo	48	2,82
29	suuri	47	2,76
30	nyt	46	2,70
31	mikä	44	2,58
32	me	42	2,46
33	työ	42	2,46
34	Venäjä	41	2,41
35	sitten	40	2,35
36	vielä	40	2,35
37	milisi	40	2,35
38	rupla	39	2,29
39	lapsi	39	2,29
40	kuin	38	2,23
41	muu	37	2,17
42	Pietari	37	2,17
43	uusi	36	2,11
44	tai	36	2,11
45	kuitenkin	35	2,05
46	itse	35	2,05
47	ihminen	35	2,05
48	noin	34	1,99
49	johtaja	34	1,99
50	sekä	34	1,99

HäSa			
olla	10323	52,71	
ja	5350	27,32	
ei	2118	10,81	
että	1735	8,86	
se	1695	8,65	
joka	1540	7,86	
vuosi	1537	7,85	
hän	1135	5,80	
myös	1099	5,61	
hämeenlinna	1012	5,17	
saada	969	4,95	
voida	822	4,20	
mukaan	781	3,99	
tämä	730	3,73	
mutta	708	3,62	
tehdä	682	3,48	
tulla	675	3,45	
uusi	634	3,24	
pitää	614	3,14	
suomi	569	2,91	
jo	548	2,80	
kun	533	2,72	
sanoa	500	2,55	
kertoa	495	2,53	
ne	491	2,51	
markka	465	2,37	
prosentti	451	2,30	
kuin	448	2,29	
tai	446	2,28	
toinen	430	2,20	
viime	414	2,11	
suuri	396	2,02	
sekä	388	1,98	
kaikki	387	1,98	
jos	384	1,96	
nyt	382	1,95	
muu	377	1,93	
paljon	371	1,89	
kunta	368	1,88	
asia	364	1,86	
hyvä	362	1,85	
ensimmäinen	350	1,79	
oma	347	1,77	
kaupunki	343	1,75	
yksi	336	1,72	
ihminen	333	1,70	
he	332	1,70	
vielä	331	1,69	
vain	325	1,66	
aho	324	1,65	

51	toimia	34	1,99
52	jälkeen	33	1,94
53	paljon	33	1,94
54	nainen	33	1,94
55	käydä	33	1,94
56	yömaja	33	1,94
57	alue	32	1,88
58	yksi	32	1,88
59	hyvä	32	1,88
60	osa	31	1,82
61	niin	31	1,82
62	kanssa	31	1,82
63	koska	30	1,76
64	opettaja	30	1,76
65	koulu	30	1,76
66	työntekijä	30	1,76
67	sauna	30	1,76
68	mieli	29	1,70
69	viime	29	1,70
70	ottaa	28	1,64
71	lääni	28	1,64
72	jos	28	1,64
73	asia	28	1,64
74	sanoa	28	1,64
75	Leningrad	27	1,58
76	ensimmäinen	26	1,53
77	raha	26	1,53
78	talo	26	1,53
79	paikka	26	1,53
80	päivä	25	1,47
81	nuori	25	1,47
82	mikään	25	1,47
83	juuri	25	1,47
84	löytää	24	1,41
85	nuori	24	1,41
86	Vladimir	24	1,41
87	saari	24	1,41
88	lisäksi	24	1,41
89	minä	23	1,35
90	joutua	23	1,35
91	Znamenski	23	1,35
92	alkaa	23	1,35
93	moni	23	1,35
94	eikä	22	1,29
95	maa	22	1,29
96	myydä	22	1,29
97	vaan	22	1,29
98	haluta	21	1,23
99	isä	21	1,23
100	jäädä	21	1,23

työ	319	1,63
halonen	317	1,62
niin	311	1,59
aika	309	1,58
presidentti	309	1,58
kaksi	308	1,57
kuitenkin	299	1,53
mikä	297	1,52
maa	296	1,51
nuori	288	1,47
kanssa	285	1,46
antaa	284	1,45
noin	284	1,45
käydä	278	1,42
miljoona	278	1,42
stt	278	1,42
helsinki	268	1,37
jälkeen	266	1,36
riihimäki	261	1,33
hyvin	259	1,32
haluta	258	1,32
jäädä	253	1,29
ottaa	253	1,29
mies	239	1,22
osa	238	1,22
esimerkiksi	237	1,21
käyttää	235	1,20
alkaa	233	1,19
suomalainen	233	1,19
itse	232	1,18
me	229	1,17
ehdokas	228	1,16
moni	228	1,16
alue	227	1,16
koko	223	1,14
kuulua	221	1,13
hämeen sanomat	216	1,10
lisäksi	216	1,10
toimia	214	1,09
eu	211	1,08
vaikka	211	1,08
lapsi	209	1,07
päivä	208	1,06
määrä	204	1,04
ettei	202	1,03
kolme	202	1,03
sillä	202	1,03
eli	201	1,03
mieli	201	1,03
nainen	201	1,03

Автореферат

Холопайнен, Мари

Упрощается ли язык студенческих переводов? Сопоставление переводного финского языка с оригинальным финским языком

1. Введение. Изучение переводного языка

Традиционно переводной язык не был предметом изучения в лингвистических исследованиях, поскольку язык перевода считался «плохим» и неаутентичным. По мнению лингвистов, данные из переведенных текстов могут исказить представления о языковой норме. Раньше переводной финский язык, как и переводы вообще, анализировали только с точки зрения фактических ошибок. Считалось, что переводной финский язык является грамматически и стилистически дефектным и труднопонимаемым (Eskola 2002: 2 < Laajavaara 1992: 126). Причиной считалась интерференция, то есть исходный язык делает язык перевода "чужим" и "плохим" (Eskola 2002: 2). Например, интерференция может приводить к изменению частотности слов и синтаксических конструкций переводного языка по сравнению с нормативным языком, и поэтому переводной язык кажется другим. Сейчас считается, что переводы имеют право выглядеть как переводы (Eskola 2002: 4). Переводоведы также выяснили, что не только некачественные переводы, но и качественные и авторитетные переводы производят впечатление перевода. В последние годы исследователи стали относиться к переводам более нейтрально и стали допускать, что в языке переводных текстов могут быть какие-то свои

особенности.

2. Дескриптивное исследование перевода с основным вниманием на исходный язык

Перевод сыграл огромную роль в формировании письменного варианта финского языка. Оригинальной финской литературы стало больше, чем переводной только в начале 20-го века (Jantunen 2004: 1–2). С переводами на финский язык постоянно сталкиваешься и сегодня – в газетах, на упаковках продуктов и пр. Именно поэтому переводной финский язык является интересным объектом исследования.

Как мы уже отметили, раньше в исследованиях переводы как правило сравнивались с исходным текстом, в основном на предмет фактических ошибок. Одной из теорий, ориентированной на исследование переводного языка путем сравнения последнего с языком-объектом, является теория полисистем (Even-Zohar 1978, 1990). По этой теории изучение переводного языка нельзя ограничивать только сопоставлением переводного текста с оригиналом; необходимо также уделять внимание языку-объекту и культуре-объекту. Кроме того, необходимо включать в исследования и "менее престижные" культурные явления, в том числе и переводную литературу и вообще переводной язык.

Помимо этого, появилось представление о том, что переводной текст является уже продуктом культуры получателя перевода и таким образом его следует изучать в этом контексте (а не сравнивать его только с культурой и языком исходного текста) (Toury 1978: 19). Кроме того считали, что переводной язык имеет черты как исходного языка, так и языка адресата перевода. Однако переводной язык отличается от обоих и таким образом является как бы особым языком. Поэтому Бейкер назвала переводной язык "третьим кодом" (Baker 1993: 245, Jantunen 2004: 168). Если предполагается, что у всех языков есть свои характерные черты, то это должно распространяться и на переводной язык (Baker 1996: 177). По мнению Бейкер,

как сам процесс перевода, так и внешние факторы оставляют следы в тексте перевода, поэтому процесс и результат перевода можно исследовать с использованием корпусов текстов.

3. История теорий перевода

Русская традиция разделяет теории перевода на два типа - языковые и коммуникативные модели (Vehmas-Lehto 1999: 35, Львовская 1985: 43). Языковые модели перевода сравнивают грамматические и словарные различия между исходным и переводным языком. Целью идеального перевода считается семантическая, т.е. смысловая эквивалентность. Подобное сопоставление показывает, как переводчики решают языковые проблемы во время перевода. Эти теории критикуются за то, что они игнорируют экстралингвистические факторы (Львовская 1985: 44).

Коммуникативные теории обращают внимание как на лингвистические, так и на экстралингвистические факторы, которые характеризуют акт коммуникации. Самое главное - это то, что "реакция получателя должна соответствовать коммуникативной установке отправителя" (Львовская 1985: 67). Тогда можно говорить о динамической эквивалентности (термин Ю. Найды). Таким образом, реакция получателя перевода должна соответствовать реакции получателя исходного текста.

Между языковыми и коммуникативными теориями находится ситуативная модель перевода. Согласно этой теории, смысловой эквивалентности можно достигать путем изменения семантических компонентов, опущения некоторых значений или добавления новых (Львовская 1985: 61). Самое главное в переводе - это перенос содержания оригинала в перевод.

4. Факторы, влияющие на процесс и продукт перевода

Нормы оказывают влияние на процесс перевода, потому что без норм было бы трудно оценивать стиль перевода (Eskola 2002: 38–45). По характеру нормы

являются прескриптивными - они определяют, какими должны быть переводы. Выделяются нормы языка (лингвистические) и нормы перевода (идеалы, понятия) (Eskola 2002: 42–45). Нормы перевода приводят к определенным выборам и поведению, и использованное переводчиком соответствие часто является результатом воспринятой стратегии и реакцией на определенную норму. С нормами связано наличие закономерностей и одинаковости в переводах. Однако, нормы не являются единственным фактором, оказывающим воздействие на перевод. Исследователи пытаются объяснять наблюдаемые закономерности также с помощью универсалий (см. гл. 5). Универсалии стали важным объектом корпусного исследования. Под универсалиями подразумеваются закономерности, которые всегда являются общими для перевода независимо от языка. Универсалии отличаются от норм тем, что нормы бывают разными в различных культурах.

Как же определить, что является типичным, а что нетипичным для перевода? Язык оригинальных текстов на языке перевода может представлять норму, с которой сравнивается переводной язык. Тогда, сравнивая частоты слов, можно анализировать типичность и характерные черты.

В дополнение ко всему, на перевод влияют также приемы и стратегии перевода. Под стратегиями подразумеваются конкретные приемы работы переводчика (Eskola 2002: 11–12). Исследователей интересует, насколько креативно может работать переводчик и насколько точно он должен передавать в переводе язык и содержание исходного текста. В процессе перевода часто встречаются прагматичные проблемы, которые могут быть связаны с отличиями исходного и переводного языков, целей текстов и фоновых знаний получателей исходного текста и перевода (Vehmas-Lehto 1999: 99–100). В таких случаях переводчик может обращаться к таким стратегиям, как например конкретизация, генерализация, целостное переосмысление, антонимичный перевод, пропуск, добавление и пр. (Vehmas-Lehto 1999: 83, Львовская 1985: 59).

5. Корпусное исследование и универсалии

В течение последнего десятилетия стали очень популярными исследования с привлечением корпусов текстов. Сегодня под термином *корпус* понимаются коллекции текстов (в широком понимании этого термина) в электронном виде. Существуют разные виды корпусов. Параллельные корпуса содержат тексты-оригиналы на одном языке и их переводы. Сравнительные корпуса (в понимании Моны Бейкер) содержат переводные тексты и тексты-оригиналы на том же языке в качестве контрольного массива.

Корпуса текстов находят применение в самых разных гуманитарных областях. Параллельные корпуса используются, например, для изучения стратегий перевода (Zanettin 2000). Сравнительные корпуса делают возможным сравнение языка переводных и оригинальных текстов.

Основанные на корпусах исследования в основном сосредоточены на определении общих закономерностей процесса перевода и переводного языка. В центре интереса — поиск универсальных особенностей перевода, существующих всегда независимо от исходного языка или языка получателя перевода. Были сформулированы различные гипотезы об универсалиях перевода. Универсалиями являются, например, упрощение (*simplification*), экспликация (*explicitation*), консерватизм (*conservatism*), отклонения в частотности слов (*untypical frequencies*) и прочее (Baker 1995, 1996, Jantunen 2004, Mauranen 2000 и др.).

В данном исследовании рассматривается, подтверждает ли собранный материал гипотезу об универсалии упрощения. По мнению Бейкер (1995: 235–236), упрощение можно выявить, анализируя *type-token-ratio* и лексическую плотность частоту (*lexical density*). *Type-token-ratio* обозначает отношение количества различных текстоформ к общему количеству словоупотреблений. Это показывает, как часто в среднем в тексте появляется новое слово (Nevalainen 2005: 142). Коэффициент характеризует разнообразность текста — чем выше соотношение, тем богаче язык.

Лексикон языка состоит из знаменательных (т. е. такие информативные слова, как существительные, глаголы, прилагательные) и служебных слов. По

Бейкер, знаменательные слова утяжеляют текст (1995: 238). Если лексическая плотность переводных текстов оказывается ниже, чем таковая для оригинальных текстов, то это говорит о том, что переводчики — сознательно или неосознанно — регулируют информацию и делают перевод более доступным.

Narax legomena — слова, которые встречаются в текстах только один раз (Nevalainen 2005: 143). Они также являются мерой разнообразности словарного состава текстов. Однако, необходимо учитывать, что функции, анализирующие разнообразность словаря, часто зависят от длины текстов.

Многие из универсалий основаны на отклонениях в частотности слов. По последним данным нетипичные частоты не считаются дефектом, они лишь отражают внутренние черты переводного языка (Jantunen 2004, Eskola 2002). То есть, отношение к нетипичным частотам должно быть нейтральным.

6. Язык студенческих переводов

Данное исследование рассматривает финский язык студенческих переводов отделения переводоведения Тамперского университета. Цель работы — описать, каким является этот переводной финский язык, каковы его характерные черты. В исследовании материал рассматривается с двух сторон. Во-первых, переводной финский язык сравнивается с исходным русским языком. Задачей является выяснить, как исходный язык и сам процесс перевода изменяют перевод. Во-вторых, переводной финский язык сравнивается с оригинальным финским языком. В этой части работы я пытаюсь установить, какие языковые факторы отличают переводной и оригинальный финский язык. То есть, в исследовании переводы и их язык сравниваются а) с исходным языком и б) с языком получателя перевода.

Исследовательский материал состоит из статей на русском языке и их переводов, опубликованных в двуязычной газете "Выборгские ведомости" (всего 40 статей и их переводы). Русские статьи переведены студентами университета в 2001–2003 годах. Задачей исследования является проверить,

распространяются ли выявленные переводоведами универсалии и на "студенческие" переводы. Также рассматривается, существуют ли в переводах студентов черты отличия от оригинального финского языка. Норму оригинального финского языка представляет газета "Хямеен саномат" за 2000 год (Hämeen sanomat).

Работа сосредотачивается на изучении универсалий упрощения и нетипичной частоты слов. Предполагается, что в переводах словарный состав беднее, а частотность слов разнообразнее по сравнению с данными оригинального финского языка. Также рассматривается, какие стратегии студенты применяют на практике. Одновременно я пытаюсь установить, какие изменения сам акт перевода вызывает в переводе по сравнению с исходным языком.

В исследовании применяется как количественный, так и качественный анализ. Изучение количественных данных дало противоречивые результаты. Во первых, *type-token-ratio*, вопреки ожиданиям, оказался выше в переводах (ВВ 26 %, ХС 13 %). Во вторых, переводы содержали большее количество парам legomena (ВВ 15,1 %, ХС 6,7 %). Это указывает на то, что переводной язык является более разнообразным по сравнению с оригинальным финским языком. Однако, доля лексики, употребляющихся и в оригинальных и в переводных текстах, была больше в переводах, что свидетельствует о том, что язык перевода компактный и однообразный (100 слов ВВ 36,9 %, ХС 30,2 %, 1000 слов ВВ 73,5 %, ХС 59,8 %). Лексическая плотность была выше в переводах (ВВ 84 %, ХС 75 %), и это значит, что в переводах меньше служебных слов, делающих текст более простым и доступным.

Как уже говорилось, необходимо учитывать, что все вышеупомянутые факторы зависят от объема исследовательского материала. Так как объем материалов переводного и оригинального языка отличается друг от друга (ВВ прил. 17 000 слов, ХС 200 000 слов), то к результатам сравнения следует относиться осторожно. Чтобы ответить на вопрос, упрощается ли язык студенческих переводов, необходимо было провести качественное исследование и анализ частоты слов (100 самых распространенных слов).

Кроме этого рассматривается, какими стратегиями студенты пользуются, когда они переводят тексты.

Анализ обычных слов подтвердил предположение о необычной частоте слов: частоты слов в переводах и оригинальных текстах резко отличаются. Причиной является влияние грамматики и лексики исходного языка. Тематика текстов также оказала влияние на частотность слов. Довольно четко это отражалось в частоте существительных, прилагательных и местоимений. Из-за влияния исходного языка (*interference*) некоторые слова появляются в переводе или чаще или реже. Некоторые русские слова имеют прямые соответствия в финском языке и подобные слова действуют как стимул для финских соответствий в переводе. Сам процесс перевода также влиял на частоту: анализ глаголов показал, что переводчики оказывают предпочтение некоторым, довольно обычным и простым глаголам, и вследствие этого переводной язык оказывается упрощенным. Например, переводчики использовали один и тот же эквивалент для следующей группы русских глаголов: *сообщить, пояснить, предупредить, ответить, подтвердить и поделиться* были переведены глаголом *kertoa* 'рассказывать'. Это является одной из причин того, что частота глагола *kertoa* была намного выше в переводах, чем в оригинальных финских текстах.

Анализ глаголов подтверждает гипотезу об упрощении переводного языка. Типичные слова становятся более типичными в переводах. Изучение стратегий показало, что переводной язык упрощен и по сравнению с исходным языком. В основном упрощение происходит путем пропуска и объяснения. Поэтому перевод часто получался короче, чем исходный текст. Также было обнаружено, что переводчики приспособливают перевод к языку и культуре получателя перевода.

7. Заключение

Целью данной работы было описать язык студенческих переводов таким, каким он есть и сравнить его с исходным языком и языком-объектом. Также

рассматривалось, подтверждают ли результаты данной работы гипотезы о двух универсалиях — упрощения и отклонения в частотности слов.

Количественное исследование дало противоположные результаты: *type-token ratio*, лексическая плотность и количество *hapax legomena* были выше в переводах, что указывает на то, что язык перевода разнообразнее, чем язык спонтанных текстов. Тем не менее, доля обычных слов в переводе была намного больше, что указывает на то, что язык перевода является однообразным и компактным.

Гипотеза о нетипичных частотах слов подтвердилась. Причиной явления являются влияние грамматики и словарного состава исходного языка. Исходный язык действовал как стимул для перевода, и из-за этого некоторые слова появлялись в переводе чаще, чем в оригинальном финском. Кроме того, процесс перевода оказал влияние на частоту слов: анализ глаголов показал, что переводчики оказывали предпочтение более распространенным словам и вследствие этого язык перевода стал более простым, частоты слов в переводных и оригинальных текстах также оказались различными. Анализ стратегии указал, что переводной язык упрощается и по сравнению с исходным языком.

Хотя некоторые результаты несомненно подтверждают гипотезу о том, что язык студенческих переводов упрощен, необходимо помнить, что исследовательский материал довольно ограничен и по нему нельзя сделать окончательных выводов. Количественные методы исследования также являются ненадежными, потому что они зависят от объема материала. Поэтому невозможно оценить надежность результатов анализа. Чтобы окончательно ответить на вопрос, упрощается ли язык студенческих переводов и определить, какие причины приводят к упрощению необходимо выполнить дополнительные исследования с более широким исследовательским материалом.

Библиография

- Baker, Mona 1993: Corpus Linguistics and Translation Studies. Implications and Applications. — Mona Baker et al: *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*. p. 233–250, Benjamins, Amsterdam.
- Baker, Mona 1995: Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. — *Target* 7: 2, p. 223–243.
- Baker, Mona 1996: Corpus-based translation studies. The challenges that lie ahead. — Harold Somers (ed.), *Terminology, LSP and Translation. Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*. p. 175–186 Benjamins, Amsterdam.
- Eskola, Sari 2002: Syntetisoivat rakenteet käännössuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 30.
- Even-Zohar, Itamar 1978: The position of Translated Literature within the Literary Polysystem. — J. Holmes, J. Lambert & R. van den Broeck (ed.) *Literature and Translation. New Perspectives in Literary Studies*. p. 117–127, Acco, Leuven.
- Even-Zohar, Itamar 1990: The “Literary System”. — *Polysystem Studies, Poetics Today* 11 (1) p. 27–44.
- Jantunen, Jarmo 2004: Synonymia ja käännössuomi: Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35.
- Larjavaara, M. 1992: Vieraat kielet ja suomi. — *Virittäjä* 2–3, p. 125–126.
- Львовская, З. Д. 1985: *Теоретические проблемы перевода*. Высшая школа, Москва.
- Mauranen, Anna 2000: Strange strings in translated language. A study on corpora. — Maeve Olohan (ed.) *Intercultural faultlines. Research models in translation studies I. Textual and cognitive aspects*. p. 119–14, St. Jerome, Manchester.
- Nevalainen, Sampo 2005: Köyhtyykö kieli käännettäessä? Mitä taajuuslistat kertovat suomennosten sanastosta. — Mauranen, Anna & Jantunen Jarmo H. (ed.) 2005: *Käännössuomeksi. Tutkimuksia suomennosten kielestä*, p. 139–160. Tampereen yliopistopaino.
- Toury, Gideon 1978: The Nature and Role of Norms in Literary Translation. — J. Holmes, J. Lambert & R. van den Broeck (ed.) *Literature and Translation. New Perspectives in Literary Studies*. p. 83–100 Acco, Leuven.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999: *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Zanettin, Federico 2000: Parallel Corpora in Translation Studies: Issues in Corpus Design and Analysis. — Maeve Olohan (ed.) *Intercultural Faultlines: Research Models in Translation Studies I*. p. 105–118, St. Jerome Publishing, Manchester.